

«Turkistan» газетінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың осы басылымның бас редакторы, белгілі ақын, публицист Бауыржан Бабажанұлына берген кең көлемді сұхбаты жарияланды. Президент ішкі және сыртқы саясат, елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы және басқа да өзекті тақырыптарға қатысты сұрақтарға жауап берді. Өткен жылы елімізде болған елеулі оқиғалар мен жылдың нәтижелерін атап өтті. Қазақстан жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басып, өркениетті елдердің қатарына қосыла бастағанын, елдің дамуына бағытталған реформалар жалғаса беретінін айтты.

2-6

№1
(4899)
Сейсенбі
6 қаңтар
2026 жыл

ASTANA
AQSHAMY

ELORDA AQPARAT

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

1990 ЖЫЛҒЫ 13 ҚАЗАННАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

ЕЛІМІЗДЕ НЕ ӨЗГЕРЕДІ?

8-БЕТ | ДЕРЕК ПЕН ДӘЙЕК

ӘЛЕМДІК ТӘРТІПТІҢ ЖАҢА ДӘУІРІ

10-БЕТ | ШАРТАРАП

САНСӨЙЛЕМ

СТАТИСТИКАЛЫҚ МӘЛІМЕТТЕРГЕ СӘЙКЕС, 2025 ЖЫЛҒЫ 1 ЖЕЛТОҚСАНДА ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНЫҢ САНЫ

20 478 879

АДАМДЫ ҚҰРАДЫ.

ҚЫС ҚЫЗЫҒЫ – СЫРҒАНАҚ

БҮГІНГІ ТАҢДА ЕЛОРДАДА 57 СЫРҒАНАҚ ПЕН МҰЗ АЙДЫНЫ ЖҰМЫС ІСТЕП ТҰР. ЖАҢА ЖЫЛ МЕРЕКЕСІНЕ ОРАЙ БЕЗЕНДІРІЛГЕН БҰЛ АЛАҢДАРДА МЫҢДАҒАН БАЛАЛАР ОЙЫН ҚЫЗЫҒЫНА КЕНЕЛІП ЖҮР. ЖАЛПЫ АСТАНА ҚАЛАСЫНЫҢ БАРЛЫҚ АУДАНДАРЫНДА, ОНЫҢ ІШІНДЕ ШЕТКІ АЙМАҚТАРДАҒЫ ТҰРҒЫН АЛАПТАРЫНЫҢ БӘРІНДЕ МҰЗ АЙДЫНДАРЫ МЕН СЫРҒАНАҚТАР, ӘДЕМІ ШЫРШАЛАР МЕН ФОТОАЙМАҚТАР ОРНАТЫЛҒАН.

КӨМЕККЕ ӘЗІР iKOMEK109

Астана қаласының цифрлық сервистерін жаңғырту аясында 2026 жылғы 1 қаңтардан бастап iKOMEK109 қолданыстағы мобильді қосымшасы арқылы өтініштерді қабылдау уақытша тоқтатылады.

«Жаңартылған мобильді қосымша іске қосылғанға дейін тұрғындар мен қала қонақтары өз өтініштерін балама арналар арқылы жолдай алады. Атап айтқанда, өтініштерді iKOMEK109 Telegram чат-боты арқылы, 109 нөмірі бойынша байланыс орталығына хабарласып (қалалық және ұялы телефондардан), Астана қаласы әкімдігінің ресми сайты – www.gov.kz, 109@ikomekastana.kz электрондық поштасы, сондай-ақ iKOMEK109-тың Facebook және Instagram әлеуметтік желілеріндегі ресми парақшалары арқылы жіберуге болады» делінген ақпаратта.

Астана қаласы әкімдігінің мониторинг және жедел әрекет ету орталығы уақытша қолайсыздықтарға байланысты қала тұрғындары мен қонақтарынан түсіністік танытуды сұрап, келтірілген қолайсыздықтар үшін кешірім сұрады.

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАНДЫ» ҚОЛДАУШЫЛАР КӨП

Елордада абаттандыру, көгалдандыру және жол жөндеу мәселелері бойынша өтінім жолдауына арналған «Таза Қазақстан» онлайн-платформасының жұмысы нәтижелі түрде жалғасып келеді.

«Таза Қазақстан» платформасы арқылы әрбір қала тұрғыны абаттандыруға қатысты өзекті мәселелерді көтере алады. Платформа іске қосылғаннан бері мұнда барлығы 3 669 өтінім келіп түскен. Оның 3 305-і толық орындалған, тағы 3 өтінім орындалу үстінде, қалғаны – қаралу сатысында.

Барлық ескерту мен ұсыныс уақтылы қаралып, тұрғындарға келтірілетін қолайсыздықтарды барынша азайтуға мүмкіндік беріп отыр.

«Таза Қазақстан» қызметінің басты артықшылығы – тұрғындармен жедел әрі ашық байланыстың қамтамасыз етілуі.

ЖЫЛҚЫ ЖЫЛЫ ЖАҚСЫЛЫҚ АЛА КЕЛСІН!

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ

– Құрметті Қасым-Жомарт Кемелұлы, Сіз жыл сайын мерзімді баспасөзге ауқымды сұхбат беру арқылы белгілі бір саяси дәстүр қалыптастырдыңыз деуге болады. Осы орайда, «Turkistan» газетінің ұсынысын қабыл алғаныңыз үшін ризашылығымызды білдіреміз.

– «Turkistan» газеті 30 жылдан бері тұрақты шығып келеді. Бұл – Қазақстандағы ең ықпалды басылымның бірі. Газеттің атауында да өте үлкен мән-мағына бар. Басылым тілшілері ел ішіндегі өзекті мәселелермен қатар, тұтас түркі жұртына ортақ тақырыптарды да көтеріп жүреді. Бұл өте жақсы дәстүр деп санаймын.

Шетелде жұмыс істеп, түрлі салада табысқа жеткен қазақтар туралы мақалаларды қызығушылықпен оқимын. Қазақстан мен өздері тұрып жатқан елдер арасындағы ынтымақтастықты дамытуға үлес қосып жүрген осындай үш азаматты арнайы марапаттадым.

Газет-журналдар қайта өрлеу дәуірінің бастауында тұр. Себебі, әлеуметтік желі адамның ойлау (танымдық) қабілетіне зор зиян келтіріп жатыр. Жасы қырыққа жетсе де, білімі мен ой-өрісі он бес жастағы жасөспірімдер деңгейінде қалып қойған азаматтарды қазірдің өзінде кездестіруге болады.

Өз басым мерзімді баспасөзді жас кезімнен үзбей оқитыным рас. Әлі күнге дейін осы әдетімнен жаңылған емеспін. Қазіргі таңда баспасөз заман талабына бейімделіп, ақпарат айдынынан өз орнын тауып отыр. Газет тілшілері жан-жақты шолулар мен терең сараптамалар жасауға баса мән береді, ағартушылықпен айналысады. Кәсіби әрі өз ісіне адал журналистер сапалы материалдар әзірлеп, дәстүрлі құндылықтарды сақтауға елеулі үлес қосып келеді. Мен сүйікті Отанымыздың игілігі үшін барлық салада табысты еңбек етіп жүрген мықты азаматтар туралы мәліметтерді көбінесе газеттерден аламын. Ел ішіне кең таралған TikTok, Instagram немесе Telegram арналары еңбек адамдарының шынайы тыныс-тіршілігінен алыс екенін өзіңіз де жақсы білетін шығарсыз.

Қоғамымыз елең етерлік жаңалық оқып, бейнежазба көрумен шектелмей, мән-мағынасы терең ақпараттың да қадірін білгені дұрыс деп санаймын. Көптеген жастарымыздың да дәл солай ойлайтынына қуанамын. Себебі, олар адамды тығырыққа тірейтін елес-қиял әлемінде өмір сүруді емес, нағыз білімғылым жолына түсуді мақсат тұтады. Оқу мәдениеті жоғары елдер әрдайым жаһандық дамудың алғы шебінде бола беретіні сөзсіз. Бұған еш күмәнім жоқ.

– Сұхбатымыздың бас жағында әдеттегідей өткен жылдың қорытындысы туралы сұрағым келеді. Былтыр өте көп оқиға болғаны белгілі. Дегенмен, 2025 жылдың басты нәтижесі қандай деп ойлайсыз?

– Шынымен де, айтулы оқиғалар аз болған жоқ. Көзді ашып-жұмғанша бір жыл өте шықты, бұл сұрағыңызға табан астында жауап бере қою қиын. Мысалы, экономикамыз 6 пайыздан астам өсті. Ішкі жалпы өнім 300 миллиард доллар межесіне жетіп, жан басына шаққанда 15 мың доллардан асты. Бұл – елімізбен қатар, бүкіл өңір үшін рекордтық көрсеткіш. Жалпы, ойдағыдай жұмыс істелді деуге болады. Бірақ, мен барлық мемлекеттік қызметшілерге тоқмейілсіп, масайрап отыруға мүлде болмайтынын үнемі айтамын. Шығыс халықтары «Тегіс жолдың өзінде тосқауыл бар» дейді. Біз тынымсыз еңбектеніп, тек алға ұмтылуымыз керек. Оның үстіне, түйіні тарқатылмаған түйткілдер аз емес.

Бұл – ең алдымен, инфляция деңгейінің жоғары болуы. Соның салдарынан азаматтарымыздың әл-ауқатын арттыруға арналған еңбектің бәрі текке кетіп жатыр. Биыл Үкімет пен әкімдер мемлекетіміздің әлеуметтік-экономикалық тұғырын нығайту үшін көп жұмыс істеуі керек.

Дей тұрғанмен, еліміздің реформаларды жүзеге асыруға біржола бет бұрғанын өткен жылдың басты қорытындысы деуге болады. Қазақстан жаңғыру жолында қарышты қадам басып, барынша өркениетті ел бола бастады. Қоғамда өскелең ұрпақтың жарқын болашағы үшін түбегейлі өзгеріс жасау аса маңызды екені туралы нақты түсінік қалыптасты.

АҚШ президенті Трамптың «ақылға сыйымды ой» стратегиясының ықпалымен жаһандану үдерісі кейінге ысырыла бастады. Біз де Қазақстанда әділдік, заң мен тәртіп, еңбекқорлық сияқты мемлекетіміздің болашағы үшін айрықша маңызды қағидаттарға негізделген қоғам құрып жатырмыз. Ұзақ мерзімге арналған нәтижеге жету үшін бұл жұмыс жаңа жылда екі есе тың қарқынмен жалғасын табады.

– Былтыр жаңа Салық кодексі қызу талқыға түсті. Жұрттың көкейіне күдік-күмән ұялап, көптеген сауал туындады. Бір жағынан, қажетті экономикалық реформаларды жүргізуге мүмкіндік беретін, екінші жағынан, азаматтардың тұрмыс жағдайын төмендетіп жібермей, таразы басын тең ұстайтын тиімді жол бар ма?

– Әрине, салық реформасы – өзекті мәселе және бұған қатысты пікірталастардың болуы әбден түсінікті. Дегенмен, ел ішінде дүрбелең туғызып, жұртты дүрліктірудің ешқандай жөні жоқ. Мұндай реформа көптеген елде жүргізіліп жатыр. Мысалы, Ресейде қосымша құн салығы жуырда 22 пайызға дейін көтерілді.

Біздің реформамыз – қатардағы «фискалдық науқан» емес, салық жүйесін қайта құру деген сөз. Алдымызда тұрған басты міндет – экономиканың тұрақты өсімін қамтамасыз ету. Үкіметке ашық әрі ұғынықты Салық кодексін әзірлеу тапсырылды. Министрлер кабинетінің бұл тапсырманы қаншалықты табысты орындап шыққанын биыл көретін боламыз.

Бұрынғы Үкімет қосымша құн салығын, тіпті, 20 пайызға дейін көтеруді ұсынды. Олар фискалдық саясатта қателік жіберілгенін ескере отырып, мұндай қадамның өте қажет екенін мойындады. Талқылау барысында қазіргі Үкімет те қосымша құн салығын 20 пайызға дейін көтеруді ұсынды. Алайда, мен Үкіметке оның жоғарғы шегін 4 сатыға төмендету туралы тапсырма бердім.

Жаңа Салық кодексінде бақылау жасауға емес, өзара серіктестік орнатуға баса мән беріледі, яғни, осы үдеріске қатысушылардың бәрі – мемлекет те, бизнес те, азаматтар да өз міндетін адал орындауға тиіс. Бірін-бірі өзара толықтырып тұратын мұндай жүйеде салық төлеу ауыртпалық ретінде қабылданбайтын болады. Түптеп келгенде, салық төлеу дегеніміз – заманауи қоғамдық келісімшарт деген сөз. Салық төлесеңіз – қызмет көрсетіледі, инфрақұрылым салынады, қауіпсіз орта қалыптасады, тың мүмкіндіктер пайда болады. Керек десеңіз, бұл – әділдік болу үшін жүктемені қайта бөлу құралы, әлеуметтік тұрғыдан әлсіздерді қолдау және экономикалық тұрғыдан «белсенді ортаны» одан әрі дамыту тәсілі.

Бүкіл әлемде фискалдық саясаттың тиімділігі оны жүргізудің сапасымен, жұрттың салық жөніндегі сауатымен және қоғамның сана-сезімімен өлшенеді. Салық төлеу мәдениеті дәл осылай қалыптасады. Салық төлеу бұрын міндет болса, енді отаншылдықтың озық үлгісіне айналады. Мұны сыбайлас жемқорлыққа қарсы қоғам құрудың төте жолы деуге болады. Себебі, салығын адал төлейтін азаматтар өз қаржысының алаяқтардың қалтасында кеткенін мүлдем ұнатпасы анық.

– Экономикалық реформалар тауарлардың бағасы мен қызметтердің тарифіне салмақ салады. Жұрт бұған алаңдап отыр. Сіз Үкіметке осы мәселені шешуге арналған нақты шаралар жоспарын әзірлеуді тапсырдыңыз. Бұл жұмыс реформаның сапасы мен қарқынына әсер етпей ме? Азаматтарымыз әл-ауқатымызды жақсартады деп күтіп жүрген реформаның нәтижесін жоққа шығармай ма?

– Әлемдік тәжірибеге қарасақ, реформалар қолға алынған кезде жұртшылық оны көп жағдайда түсінбей, қабылдамай жатады. Ондай кезде барлық жауапкершілікті арқалай алатын көшбасшының рөлі айрықша. Мен Мемлекет басшысы ретінде осындай жауапкершілікті өз мойныма аламын. Болашақта да бұған дайынмын. Менімен бірге жұмыс істеп жатқан азаматтар мұны жақсы біледі. Әрине, бұл кедергісі көп, қиын жол екенін түсінемін. Тарихта реформаторлардан гөрі басқыншылар мен популистердің аты көбірек қалып жатады. Бірақ, Қазақстан үшін басқа жол жоқ. Біз бір жерде тоқтап қалмай, алға қарай нық қадам басу үшін реформаларды қалайда жүзеге асыруымыз керек.

Азаматтарымызға зияны тимеуі үшін қыс мезгілінде тарифтерді өсіру әкімшілік тәсілдер арқылы уақытша тоқтатылды. Сонымен бірге, Үкіметке бюджет қаржысын барынша тиімді пайдалану міндеті жүктелді. Экономикаға ақшаны орынсыз құя беруге болмайды, бұл инфляцияны күшейтіп жібереді. Қатаң бюджеттік тәртіп керек. Қаржы ресурстары мемлекетке қажетті жобаларға ғана жұмсалуға тиіс. Былтыр қараша айында Үкімет, Ұлттық банк, Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі бірлесіп, үш жылдық бағдарлама қабылдады. Құжат азаматтардың әл-ауқатын жақсарту үшін инфляцияны төмендетуге арналған.

Халықаралық сарапшылар Қазақстанның «орташа табыстар қақпанына» түсіп қалғанын дұрыс байқап отыр. Ашығын айтайын, бұл – экономика туралы оқулықтан алынған жалпылама ұғым емес, күн сайын көптеген азаматымыздың басынан өтіп жатқан өмір шындығы. Жұрт табыс тауып жатыр, тіпті, жақсы табыс табатындар да бар. Бірақ, оның бәрін инфляция жеп қояды немесе ипотека төлеу, балаларды оқыту, ата-анаға көмектесу сияқты күнделікті тірлікке жұмсалып, жоқ болып кетеді. Ауырып қалу немесе жұмыстан айырылу секілді кез келген көлденең кедергі тұрмыстағы тұрақтылықты бұзып жіберуі мүмкін.

Мен кезінде баспана алу, балалардың оқу ақысын төлеу, емделу үшін зейнетақы жинағын пайдалануға рұқсат беру туралы шешім қабылдадым. Көбісі солай жасады, бұл шешімге ризашылықтарын да білдіріп жатты. Бірақ, әдеттегідей, стоматология қызметін көрсетеміз деген желеумен зейнетақы қорынан 200 миллиард теңгеден астам қаржы жымқырған алаяқтар да табылды. Құқық қорғау органдары қазір бұл мәселемен айналысып жатыр. Осы медициналық қызмет түріне зейнетақы жинағын пайдалануға тыйым салуға тура келді. Бірақ, басқа да қитұрқы тәсілдер пайда болды, тіпті, пластикалық отаға төлем жасайтындар бар.

Ал, бизнес өкілдеріне келер болсақ, олар жұмыс орындарын ашып, салықтарын адал төлейді. Алайда, несие өсімінің жоғары болуы, айналымдағы қаражаттың аздығы олардың кең ауқымда дамуына, жаңа нарықтарға шығуына, заманауи технологияларды енгізуіне мүмкіндік бермей тұр.

Экономиканың құрылымы өзгеріп жатыр. Дегенмен, меніңше, өзгеріс қарқыны баяу. Халықаралық қаржы институттары мен рейтинг агенттіктерінің бағалауынша, елімізді бақуатты, тіпті, бай мемлекет деп атауға болады. Бұл сөздің жаны бар. Соған қарамастан, экономикамызда теңсіздіктер әлі де сақталып отыр. Оның бәрін шұғыл реттеп, түзу жолға салуымыз керек. Біз бұл жағдайды білеміз, оны жұрттан жасыратын ойымыз жоқ. Мұндай қиындықты көптеген мемлекет басынан өткеріп жатыр. Біз «өсім ауруы» мәселесін міндетті түрде шешеміз. Нақты жоспарымыз бар.

– Қазақстан былтыр энергетикалық және коммуналдық секторда реформа жасауға кірісті. Бұл – Тәуелсіздік жылдарындағы ең ауқымды реформа. Осы бағыттағы жұмыстар әбден тозған инфрақұрылымды жаңғырту мәселесін шеше ала ма?

– Шынымен де, Үкімет энергетикалық және коммуналдық нысандарды жаппай жаңғырту жұмыстарын қолға алды. Ұзындығы жүздеген шақырым болатын инженерлік желілер мен электр қуатын тарататын желілер салуымыз керек. Бүгінгі таңда осы ауқымды жобаның есеп-қисабы әзірленіп жатыр.

Қазірдің өзінде қауіпті «қызыл» аймақта тұрған жылу электр станцияларының саны 19-дан 10-ға дейін азайды. Қабылданған шаралардың нәтижесі көріне бастады. Нысандардың апаттық жағдайға тап болу қаупі сейіліп келеді.

Дегенмен, әбден тозып, әупіріммен әрең тұрған инфрақұрылымды қалпына келтіру жеткіліксіз, жұмыс тәсілін өзгерту керек. Сондықтан, жаңғырту шаралары ең басты міндетті шешуге тиіс, яғни, салаға инвестиция салу үшін қолайлы жағдай жасап, нағыз нарықтық тетіктер қалыптастыруы қажет.

Үкіметтің шұғыл шаралары мәселенің түпкі мәнінен туындап отыр. Себебі, энергетика және тұрғын-үй коммуналдық шаруашылығы кез келген мемлекеттің өмір сүруіне аса қажетті тұғыр саналады. Бұл негіз шайқалса, басқасы түгел күйрейді.

Тамыры тереңге кеткен экономикалық мәселелерге ондаған жылдар бойы назар аударылған жоқ. Қалалар мен ауылдардағы инфрақұрылым тозды, энергетика нысандары мен коммуналдық желілер әбден ескірді.

Қордаланған түйткілдер күрмеуі қиын күрделі мәселеге ұласты. Бұл сала жыртық-тесігін жанталаса жамап-жасқап, бюджет қаржысын үздіксіз құюға тура келетін «коммуналдық аждаһаға» айналды. Бұған жұрттың еті үйреніп, азаматтар шарасыз күйге түсті.

Соған қарамастан, біздің үкіметтеріміз «авгийдің атқорасын» тазалауға асыққан жоқ. Себебі, мұндай күрделі

ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ:

ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

жұмыс ешкімге жақсы атақ әкелмес еді. Ең дамыған отыз мемлекеттің қатарына қосылу сияқты «керемет» бағдарламалар әзірлеп, оның «табысты» орындалғаны туралы баяндау әлдеқайда жеңіл болатын. Шындықты жасырып, бір сәттік алдамшы жетістіктерге ұмтылу ақырында мемлекетіміз үшін тым қымбатқа түсті.

Шынымды айтайын, жеке абыройымды ойласам, мен де бұл жұмысты келесі басшылыққа ысыра салар едім. Бірақ, халықтың көзі үйренген таптаурын түсініктерге қайшы келсе де, мен үшін қағаз жүзінде емес, іс жүзінде нақты нәтижеге қол жеткізу бәрінен де маңызды.

Электр қуатының арзандығы кімге тиімді болды? Табысы шамалы көп балалы отбасыларға емес, ірі кәсіпорындарға өте тиімді болды.

Арзан жанар-жағармайдың қызығын кім көрді? Әдетте қоғамдық көлікпен жүретін студенттер мен зейнеткерлер емес, билікке жақын жүретін, қазір жұрт олигархтар немесе олигополия деп атайтын кәсіпкерлер көрді.

Коммуналдық қызметтердің тарифін төмен ұстап тұру кімге ыңғайлы болды? Әр түбіртектегі соманы уақтылы төлеп отырған адал азаматтарға емес, «коммуналдық былық-шылықты» пайдаланып, қалтасын қалыңдатқан делдал-кәсіпкерлерге қолайлы болды.

Посткеңестік кеңістіктегі ең төмен бағалар мен тарифтер Қазақстанға тиесілі. Соның салдарынан, біз амалсыздан арзан жанар-жағармайды көрші мемлекеттерге астыртын тасымалдайтын, сол арқылы олардың экономикасына демеу көрсететін елге айналдық.

Сол себепті, тарифтің төмен болуы қарапайым тірлік кешіп жатқан адамдарға пайдалы деген жалған сенімнен арылатын уақыт жетті. Іс жүзінде бұл – ауқатты азаматтарға жасырын түрде берілетін субсидия.

Әлеуметтік әділдікті қалпына келтіру үшін, ең алдымен, мәселені шешу жолдарын өзгерту қажет. Мемлекет көмекке шын мұқтаж адамдарға ғана тікелей, атаулы өтемақы төлеу арқылы қолдау көрсетуге міндетті. Сондықтан, тарифтерді көтеру – ақылға қонымды, яғни тиімді және әділ экономика құру үшін аса қажет қадам. Кім қанша тұтынса, сонша төлейді, қолдауға шынымен зәру адамдарға ғана көмек беріледі. Тарифтер әділетті болуы керек, яғни «неғұрлым көп тұтынған, соғұрлым көп төлейді» деген қағидат берік орнығуға тиіс. Мен осындай нақты міндет қойып отырмын. Алғашқы оң нәтижелер бар. Төлем жүйесіне сараланған тәсіл енгізілді. Суды және электр қуатын барынша үнемдеп пайдаланатын тұрғындар «тұтынудың әлеуметтік нормасына» сәйкес төлемді ең төмен тарифпен төлейтін болды.

Бұл қадам бұрынғы жүйеден бас тартып, әлеуметтік игіліктерді әділ бөлетін жүйе құруға мүмкіндік береді. Елдің ресурстарын таңдаулы адамдар емес, барша жұрт бірдей пайдалануға тиіс. Сонда ғана заманға сай инфрақұрылым мен тиімді энергетика жүйесін қалыптастыра аламыз. Осылайша, экономиканың сапалық тұрғыдан өсуіне зор серпін береміз.

– Сіз Қазақстан үшін көлік және логистика саласының маңызы артып келе жатқанын жиі айтасыз. Бұл бағыттағы жұмысты негізгі басымдық ретінде белгілеп бердіңіз. Осы саланы дамыту үшін қандай шаралар қабылданды және алда қандай жоспарлар бар?

– Еліміз үшін көлік-логистика саласының әлеуетін арттыру – стратегиялық маңызы бар міндет. Теңізге тікелей шығатын жолы болмаса да, Қазақстан Еуразия құрлығының кіндік тұсында, яғни негізгі транзиттік күре жолдар тоғысқан жерде орналасқан. Бұл – үлкен артықшылық, біз оны ел игілігіне жарата білуге тиіспіз. Мақсат-мүддемізге сәйкес Қазақстанды Еуразияның көлік айлағы (хабы) ретінде қалыптастыру – бұл салада атқарылатын жұмыстың басты бағыты.

Осы орайда, жақында іске қосылған «Достық – Мойынты» жаңа теміржол магистралінің мән-маңызын атап өткім келеді. Бұл жоба осы жол арқылы Қытай мен Еуропа арасында тасымалданатын жүк көлемін бес есе арттыруға мүмкіндік береді. «Мойынты – Қызылжар», «Бақты – Аягөз», «Дарбаза – Мақтаарал» теміржол желілерін жаңадан іске қосу жоспарымызда тұр. Жалпы, 2030 жылға дейін 5 мың шақырым теміржолды салып, жаңғырту және 11 мың шақырым теміржолды жөндеу көзделіп отыр.

Елорда мен батыс аймақтардың арасындағы қашықтықты 500-ден астам шақырымға қысқартатын «Орталық – Батыс» күре жолы құрылысының стратегиялық маңызы өте зор.

Біз ел шекарасынан тыс жерді де қамтитын кең ауқымды көлік жүйесін құра алдық. Қазақстан мұхит жолдарынан тысқары тұрса да, Сары теңіз бен Қара теңіздің арасында жүк терминалдарының желісін қалыптастырды. Еліміздің аумағы арқылы өтетін 12 халықаралық көлік дәлізі, атап айтқанда, 5 темір жол, 7 автокөлік дәлізі бар. Қытай мен Еуропа арасында құрлықпен жеткізілетін жүктің шамамен 85 пайызы осы жолдармен тасымалданады.

Әрине, мұның бәрі – табысқа оп-оңай жете қоямыз деген сөз емес. Бұл саладағы бәсеке күшейіп келеді. Себебі көлік және логистика мәселесі геосаясаттың ажырамас бөлігіне айналды. Осы тақырып жоғары деңгейдегі келіссөздердің күн тәртібіне біржола енді. Сондықтан, Қазақстан үшін де оның айрықша маңызы бар.

– Ауыл шаруашылығын дамытуға мемлекет тарапынан қандай қолдау көрсетіліп жатыр? Ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеу және экспорттау бойынша қандай нақты шаралар қабылданды?

– Ауыл шаруашылығы – ұлттық қауіпсіздіктің негізі. Ол – халықтың тамағы, ішкі нарықтың тұрақтылығы және экспорттық әлеуеттің маңызды бөлігі. Сондықтан, ауыл шаруашылығын дамыту мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі болып қала береді. Соңғы жылдары ауыл шаруашылығына бөлінетін қаржы көлемі 2,5 есе артты. Бұл – ауыл шаруашылығын дамытуға мемлекеттің ұзақ мерзімді міндеттемелерін растайтын нақты көрсеткіш.

Ауыл шаруашылығын дамытуға бағытталған қаржы мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде, сондай-ақ «Ауыл Банк» АҚ, «Қазагро» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ және «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ сияқты даму институттары арқылы бөлінеді. Бұл қаржы ауыл шаруашылығы өндірісінің барлық негізгі салаларын қамтиды. Мәселен, 2024 жылы ауыл шаруашылығын қаржыландыру көлемі 1,5 триллион теңгеге жуық болды. Оның ішінде 580 миллиард теңге – субсидиялар, қалғаны – жеңілдетілген несие.

Ауыл шаруашылығын дамытуға бағытталған қаржының ішінде ең маңыздысы – субсидиялар. Олар өндірістің өзіндік құнын төмендетуге, өнімділікті арттыруға және ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің кірістілігін қолдауға бағытталған. Субсидиялар мал шаруашылығы, өсімдік шаруашылығы, тыңайтқыштар, ауыл шаруашылығы техникасы және басқа да бағыттар бойынша беріледі. Бұл – ең тиімді және ең кең таралған қолдау нысандарының бірі.

Ауыл шаруашылығын қаржыландырудың тағы бір маңызды құралы – жеңілдетілген несие. Ол ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге ұзақ мерзімге және төмен пайыздық мөлшерлемемен қаражат алуға мүмкіндік береді. Несиелер негізгі құралдарды сатып алуға, жаңа технологияларды енгізуге және ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын кеңейтуге бағытталған. Бұл – ауыл шаруашылығын дамытудың ұзақ мерзімді факторларының бірі.

Сонымен қатар, ауыл шаруашылығын қаржыландыруда даму институттарының рөлі артып келеді. Олар жеке банктер қаржыландыруға дайын емес салаларға инвестиция тартуға көмектеседі. Мәселен, «Ауыл Банк» АҚ ауыл шаруашылығы кәсіпорындарына, ауылдық кәсіпкерлерге және ауылдық елді мекендерге несие береді. «Қазагро» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ ауыл шаруашылығы саласындағы ірі жобаларды қаржыландырады. «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ шағын және орта бизнесті қолдайды. Бұл институттар ауыл шаруашылығын қаржыландырудың тиімділігін арттырады.

Ауыл шаруашылығын қаржыландырудың маңызды бағыттарының бірі – ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеу. Өңдеу өнеркәсібі ауыл шаруашылығы өнімдерінің құнын арттырады және экспорттық әлеуетті күшейтеді. Сондықтан, өңдеу кәсіпорындарын қаржыландыруға ерекше назар аударылады. Мәселен, ет өңдеу, сүт өңдеу, астық өңдеу және басқа да салаларда жаңа кәсіпорындар ашылып, қолданыстағылары кеңейтілуде.

Ауыл шаруашылығын қаржыландырудың тиімділігін арттыру үшін мемлекет бірқатар шаралар қабылдады. Мәселен, ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге қаржы қолжетімділігін жеңілдету үшін кепілдік беру жүйесі енгізілді. Бұл – несие алуға қиындық көрген шағын және орта ауыл шаруашылығы кәсіпорындарына маңызды қолдау. Сонымен қатар, ауыл шаруашылығын қаржыландыруды цифрландыру жүзеге асырылуда. Бұл – қаржыландыруды алуды жеңілдетеді және тиімділігін арттырады.

Ауыл шаруашылығын қаржыландыру – ұзақ мерзімді инвестиция. Ол ауыл шаруашылығын дамытуға, өнімділікті арттыруға және ауыл шаруашылығы өнімдерінің сапасын жақсартуға бағытталған. Бұл – ауыл шаруашылығының тұрақты дамуын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін маңызды.

– Ауыл шаруашылығын дамытуға бағытталған мемлекеттік қолдаудың тиімділігі туралы пікірлер әртүрлі. Кейбір сарапшылар субсидиялар мен қаржы көмегінің көбі ірі ауыл шаруашылығы кәсіпорындарына барып, шағын фермерлер іс жүзінде қолдаудан тыс қалып отыр деп санайды. Бұл мәселеге қалай қарайсыз? Мемлекеттік қолдаудың қандай нысандары ең тиімді деп ойлайсыз?

– Мемлекеттердің көбі ауыл шаруашылығына бюджеттен қыруар қаржы бөледі. Солардың қатарында Қазақстан да бар. Шаруаларға 2024 жылы 580 миллиард теңге, былтыр 1 триллион теңге жеңілдетілген несие берілді. Бұл – өте қомақты қаржы. Соңғы он жылда шаруаларға көрсетілген қолдаудың көлемі 10 есе артты, бірақ оның тиімділігі күмән тудырады. 2015-2024 жылдары ауыл шаруашылығындағы жалпы өнім көлемі 2,5 еседен астам өсті. Бұл көрсеткішті одан да көбейтуге болар еді.

Есесіне, егін шаруашылығындағы нәтижелер өте жақсы болды. Астық пен ұн экспорты рекордтық деңгейге жетті, өнім жеткізілетін елдердің географиясы кеңейе түсті. Бұл – егіннің шығымдылығы мен ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыруға арналған шаралардың нақты нәтижесі.

Енді басқа бағыттардағы жұмысты күшейту қажет. Ең алдымен, мал шаруашылығын дамыту керек. 2035 жылға қарай әлемде мал етін тұтыну көлемі 233 миллион тоннаға дейін өседі. Соған сәйкес, оның импорты 27 миллион тоннаға дейін артады. Қазақстанның, сыртқа, әсіресе, Азия елдеріне ет шығаратын ірі экспорттаушыға айналатын мүмкіндігі бар. Сондықтан, былтыр қарашада өткен Ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің екінші форумы дәл осы мал шаруашылығы саласына арналды.

Билік ауыл шаруашылығын сапалық тұрғыдан дамыту үшін көп жұмыс істеп жатыр. Бірақ, қомақты инвестиция құю қалаған нәтижеге жеткізе бермейді. Оның тиімді жұмсалуына баса назар аудару керек. Мен бұл туралы жуырда Таразға барған сапарымда айттым.

Іргелес елдердің бірде-біреуінде ауыл шаруашылығына мемлекет тарапынан мұндай ауқымды көмек көрсетілмейді. Ол жақтағы шаруалар Қазақстандағы әріптестеріне жақсы жағдай жасалғанына таңғалып, оларды «аграрлық олигархтар» деп атай бастады. Дегенмен, еліміздегі шағын шаруашылықтар жеткілікті көлемде субсидия ала алмай отыр. Үкіметке осы мәселеге айрықша назар аудару туралы тапсырма берілді.

Әлбетте, субсидиялар керек. Әсіресе, қазіргі кезеңде өте қажет. Бірақ, мұның кері әсері де бар. Себебі, масылдық пиғыл туғызып, ауыл шаруашылығына қауіп төндіруі мүмкін. Сондықтан, қазір Үкімет кооперативтерге, яғни шаруалар бірлестігін құруға қайта оралу мәселесін қарастырып жатыр. Кооперативтер еңбек өнімділігін және ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыра алады. Сондай-ақ, дайын өнімді сататын нарықтарға жақын болуға, тұтынушылармен ұзақ мерзімге арналған қатым-қатынас орнатуға жол ашады.

Дамыған елдердегі кооперация жақсы қырынан көрінді. Тіпті, ірі корпорация деңгейіне жеткен бірлестіктер бар. Қазақстанның барлық ауылында табысты кооперация құруға негіз болатын алғышарттар жеткілікті. Шаруалар жазда малын бағып, сүт, ет, тері, жүн жинап, оны өңдеу үшін күш біріктіре алады. Солай етуге тиіс те. Күнкөрістен өсіп-өркендеуге бастайтын жол – осы. Кооперацияны бірлік пен жасампаздық идеологиясы деп те қарастырған дұрыс.

Бірақ, кооперация өзінен өзі пайда бола салмайды. Ел ішінде егжей-тегжейлі түсіндіру және ұйымдастыру жұмыстарын қолға алу қажет. Алайда, бірлестік құру ісін науқанға айналдырып, жұртқа қысым көрсетуге, оларды мәжбүрлеуге жол берілмейді.

– Жиі талқыланатын тақырыптың бірі – туризм. Былтыр әлемдік деңгейдегі кейбір ақпарат құралдары Қазақстанды саяхат жасауға ең лайық елдердің қатарына қосты. Дегенмен, еліміздегі курорттар мен танымал туристік орындардың көпшілігінің табиғатта шаруасы да жоқ. Олар өзінің танымалдығын арттыру үшін қоғамды дүрліктіруді, қазіргі тілмен айтқанда, «хайп» жасауды ғана көздейді. Туризм бизнесінде әбден әккі болған, бәсекелестердің шыққанын қаламайтын кәсіпкерлер кейде олардың қолтығына су бүркіп отырады.

Тау шаңғысы туризміне қатысты жағдай да осыған ұқсас. «Шымбұлақ» Алматы қаласының орталығынан небәрі жарты сағаттық жердегі ерекше табиғаттың ортасында тұр. Әлемде оған тең келетін демалыс орны кем-де-кем. Алайда, көптен бері ештеңе жасалмаған курорттың сыны да, сыры да кетіп, тозып барады. Табиғаттың тамаша тартуы саналатын осы көрікті мекенді дамыту үшін тың тәсілдер қажет. Қазір еліміздегі тәжірибелі девелоперлік компания іске кірісті. Бірақ, Үкімет пен әкімдіктің қолдауына қарамастан, жұмыс барысы дайындық және таныстыру шараларынан аса қойған жоқ. Ал, көрші елдерде тау шаңғысы инфрақұрылымы қарқынды салынып жатыр.

Алматы тау кластерінің әлеуеті өте зор. Бұл салада ауқатты адамдарға да, орташа табысы бар азаматтарға да бірдей қызмет көрсетілуге тиіс. Сондықтан, ондағы туристік инфрақұрылымды әртараптандыру мәселесіне назар аудару қажет.

Туризм саласындағы кадр тапшылығы – өте өзекті мәселе. Сондықтан, Түркістанда Халықаралық туризм және меймандостық университеті ашылды. 2024 жылы оқу ордасының алғашқы түлектері дипломдарын алып, еңбек нарығына қосылды. Алайда, бұл – жеткіліксіз. Кадр мәселесін шешу үшін қосымша шаралар қабылданады.

Дегенмен, салымыз суға кетіп, еңсемізді түсіріп отыруға да болмайды. Әлемдік деңгейдегі таблоидтар саяхатшыларға Қазақстанда демалуды ұсынып жатса, екі есе қарқынмен жұмыс істеуіміз керек. «CNN Travel» 2025 жылы Алматыны Орталық Азиядағы «сәні мен салтанаты жарасқан жаңа астана» деп атады. Алматы әкіміне

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ

шаһарды күндіз-түні қонағы үзілмейтін Нью-Йорк, Мәскеу, Париж сияқты «ешқашан көз ілмейтін қалаға» айналдыру тапсырылды. Қалада инфрақұрылымды жақсарту, абаттандыру, жарықтандыру бағытында әлі де көп жұмыс істелуі керек.

– Жасанды интеллектінің дамуы туралы сұрағым келеді. Сіз халыққа Жолдауыңызда Қазақстанды үш жылдың ішінде цифрлық елге айналдыру қажет деген нақты міндет жүктедіңіз. Ал, жаңа жылға арналған құттықтау сөзіңізде 2026 жылды Цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жарияладыңыз. Көздеген мақсатқа жету үшін не істеледі? Бастамаңыздың шын мәнінде табысты боларына сенесіз бе?

– Қазақстан цифрлық державаға айналуы керек. Бұл – қазіргі жаңа технология дәуірінде өркениетті ел болып қалудың бірден-бір жолы. Халқымыздың ой-санасы мұндай инновацияларға дайын екеніне сенімдімін. Оның үстіне, Қазақстанда азаматтарымыздың өмір салтын едәуір өзгерткен танымал финтех компаниялар табысты жұмыс істеп жатыр.

Технология саласындағы нағыз әлемдік алпауыттар – АҚШ пен Қытай арасындағы бәсеке қыза түсті. Америка басшысы АҚШ-тың үстемдігін нығайту үшін арнайы бағдарлама жүзеге асырыла бастағанын мәлімдеді. Қытайдың да шегінетін ойы жоқ, олар мұны ұлттың абырой-беделіне қатысты мәселе деп санайды. Қазірдің өзінде Қытайда жасанды интеллект мәселесімен айналысатын бес мыңға жуық компания жұмыс істеп жатыр. Басқа дамыған мемлекеттер де қамсыз отырған жоқ.

Қазақстан да экономика мен қоғамдық өмірге жасанды интеллектіні енгізуге басымдық беріп жатыр. Еліміздің бұл жұмысқа қатысты бастапқы мүмкіндіктері жаман емес. Мемлекет көрсететін қызметтерді, қаржы технологияларын, экономиканың бірқатар секторын цифрландыру ісінде нақты жетістіктеріміз бар. IT-стартаптарды қолдайтын толыққанды экожүйе тиімді жұмыс істеп тұр. Екі мың компанияның басын қосқан Astana Hub инновациялық кластері де бар. 2025 жылы IT-қызметтердің жалпы экспорты бір миллиард долларға жуықтады. Цифрлық активтерге арналған CryptoCity пилоттық аймағы құрылып жатыр. Жедел дамитын Alatau city қаласының құрылысы басталды. Мемлекеттік деректерді жинау және талдау жұмысының қарқыны күшейіп келеді. Кәсіби мамандар мұндай деректерді алдағы дәуірдің жаңа алтыны деп санайды.

Былтыр мамыр айында Жасанды интеллектіні дамыту жөніндегі кеңес жұмысын бастады. Оған шетелдің және еліміздің беделді сарапшылары шақырылды. Қарашада «Жасанды интеллект туралы» заңға қол қойылды, жаңа заң жақында күшіне енеді. Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігі құрылды. Alem.Cloud және Al-Farabium деп аталатын екі суперкомпьютер іске қосылды, Астана әкімдігі Біріккен Араб Әмірліктерінің танымал компаниясымен бірлесіп, дербес платформа құрды.

Кәсіби кадрларды даярлау үшін мектептер мен университеттерде тиісті білім беру бағдарламалары жүзеге асырылып жатыр. Мәселен, 650 мыңнан астам студент AI-Sana бағдарламасы аясында білім алды. Көп ұзамай Жасанды интеллект мамандандырылған зерттеу университеті ашылады.

Жасанды интеллект пайда болғаннан бері болашақтың кемесіне мініп үлгеретін елдер мен ескі заманда қалып қоятын елдердің арасы алшақтай бастады. Сондықтан, мен цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектіні Қазақстанның даму жолындағы басым бағыт деп жарияладым. Биыл өте көп шаруа атқарылады. Осы айрықша маңызды жұмыстың табысты боларына сенемін.

– Сіздің стратегиялық жоспарларыңыздағы ядролық энергетиканың орны қандай?

– Сенімді энергия көзі болмаса, Қазақстан экономиканың жаңа технологиялық үлгісіне көше алмайтынын түсінуіміз керек. Суперкомпьютерлерге, дата-орталықтар мен автоматтандырылған өндіріс кешендеріне өте көп энергия қажет. Бұл – жаңа жаһандық технологиялық құрылыстың басты талабы.

Қуат көздерін салу үшін білікті мамандар керек. Капитал қоры шамамен 4,5 триллион доллар болатын әлемдегі ең ірі компания – NVIDIA-ның басшысы жақында «көк жағалылар», яғни техникалық мамандық иелері мультимиллионерлер қатарына қосылады деп болжам жасады.

Бірнеше атом станциясын салу – біріншіден, тарихи олқылықтың орнын толтыру деген сөз. Себебі, уран өндірісі бойынша әлемде көш бастап тұрған елдің бірде-бір атом электр станциясын салмауы мүлдем ақылға қонбайды. Екіншіден, бұл қадам Қазақстанның абырой-беделін нығайта түседі. Біз атом станцияларын салу арқылы техникалық интеллигенцияның жаңа буынын қалыптастырамыз. Тиісінше, мемлекеттік саясаттың түпкі мәнін өзгертеміз. Осыны қаперден шығармаған жөн.

Тағы бір өте маңызды тақырып – жер қойнауында сирек кездесетін металдар. Болашақта ондай материалдарға деген сұраныс арта береді, алдағы бес жылдың өзінде бұл сұраныс екі есе өседі. Осы ретте, Қазақстан үшін тағы бір мүмкіндік ашылады. Еліміз жер қойнауында сирек кездесетін минералдар қоры бойынша әлемдік көшбасшылар қатарына қосылуы әбден мүмкін. Қазақстан стратегиялық маңызы бар осы саладағы өз рөлін күшейту үшін АҚШ, Қытай, Ресей, Оңтүстік Корея, Жапония елдерімен және Еуропа Одағының бірқатар мемлекетімен ынтымақтастығын дамыта бастады.

– Тағы бір тақырыпқа ойыссақ. Жұртты бұрыннан толғандырып жүрген мәселелер бар. Мысалы, кейбір ірі бизнес өкілдерінің өмірі сән-салтанатқа толы. Олар қалталы азаматтардың да, қарапайым адамдардың да қамын ойлап өмір сүруді қашан үйренеді?

– Бизнес – кез келген елдегі экономиканың негізгі тірегі. Біз ұзақ жолды жүріп өттік. Осы жолда жұрт жеке меншік институтына ешкім қол сұқпауға тиіс екенін түсіне бастады.

Мен мемлекеттік билік жүйесінде жоғары лауазымды қызметтерді атқара жүріп, сөзбен де, іспен де ұлттық буржуазияның заңды мүддесін қорғауға тырыстым. Себебі, экономиканы өркендету және мемлекеттің қоғамдық негіздерін нығайту ісінде кәсіпкерлер елеулі рөл атқаратынын жақсы түсінемін.

Тарихи себептер мен ұлт болмысындағы ерекшеліктерге байланысты ірі бизнесмендеріміз қарапайымдылық, ұстамдылық сияқты қасиеттерге мән бере қоймайтыны рас.

Мен Швейцарияда жұмыс істеп жүргенде аса ірі әрі белгілі кәсіпкерлермен кездесулер өткіздім. Сол кезде олардың өз қаражатын өте үнемдеп жұмсайтынын және елден дараланып көзге түскісі келмейтінін көріп, таңғалдым. Миллиардтаған қаржысы бар адамдар қонақүйдің қарапайым бір бөлмесінде тұруға намыстанбайды. Жеке ұшақпен ұшпақ түгілі, бірінші санаттағы орындарға да отырмайды. Бірақ, бұл – олардың бойында ғасырлар бойы қалыптасқан дағды.

Ал, біздің кәсіпкерлеріміз үшін қалыпты көрінетін өмір салты кейде қоғамның наразылығын тудырып жатады. Мұндай жағдай көптеген елде бар. Сол үшін де қайырымдылық қызметі жұмыс істейді. Бұл – қоғам мен бизнес арасындағы өзара келісім іспеттес.

– Сіз Республика күні қарсаңында өткен азаматтарды мемлекеттік наградалармен марапаттау рәсімінен кейін кәсіпкерлермен жеке кездесіп, оларға наразылығыңызды ашық айттыңыз деп естідік. Құпия болмаса, әңгіме не туралы болды?

– Жаңа ғана сөз болған қайырымдылық туралы, отаншылдықты жасампаз іспен көрсету жөнінде сөйлестік. Бізге халық алдындағы жауапкершілігін жақсы білетін әрі соны терең түсінетін ұлттық буржуазия керек.

Себебі, халық болмаса, олар ешқашан табысқа жете алмас еді. Мен қоғамның игілігіне қызмет ету билік жүктеген міндет емес, мәртебелі парыз екенін тағы да олардың есіне салдым. Осы орайда, шетелде табысқа жетсе де, туған жерін ұмытпай, халқына көмектесіп жүрген ірі кәсіпкерлерді жақсы үлгі ретінде атап өттім. Ондай азаматтар ауқымды жобаларды жүзеге асырып жүр. Қалаларда инфрақұрылым салып, жөндеп, мұражайлардың, емханалар мен мектептердің құрылысын қаржыландырып жатыр.

Қазақстанда көп нәрсе өзгерді. Қоғамдық сана жаңғыра түсті, мемлекеттік басқару жүйесі жаңарды, саяси қайраткерлер ауысты. Ірі кәсіпкерлер ғана жүрісінен жаңылмай, бәз-баяғы қалпында келе жатыр. Бірақ, бұл, бір жағынан, биліктің бизнеске көзқарасы дұрыс екенін көрсетеді.

Кәсіпкерлердің бәрі бірдей мемлекеттің қолдауын дұрыс түсіне бермейді, әрдайым солай болуға тиіс деп қабылдайды.

Олар ауқымды жобаларды бастап алып, қит етсе Үкіметтен көмек сұрайды. Мен оларға «бизнеспен айналысып жатқан сіздер ме, әлде Үкімет пе?» деп сұрақ қойдым.

Қитұрқы саяси ойындармен әуестеніп кеткен кейбір кәсіпкерлерді сынауға тура келді. Бизнесмендер ел экономикасын өркендету үшін жұмыс істеуі керек. Тіпті, кәсіптің жілігін шағып, майын ішкен Илон Масктің өзі саясатқа белсенді араласпау туралы шешім қабылдады.

Отандық бизнес өкілдері тарихымызда бұрын-соңды болмаған алапат тасқын кезінде елдік істен шет қалған жоқ, апат салдарын жоюға қаржылай көмек көрсетті. Бұл – қуанарлық жағдай.

Мен қайырымдылықпен айналысып жүрген азаматтарды қолдау үшін арнайы «Мейірім» орденін енгіздім. Елге жанашырлық көрсетіп, әлеуметтік жауапкершілік танытқан кәсіпкерлер биылдан бастап осы жоғары наградаға ие болады. Осылайша, олардың қоғам алдындағы абырой-беделі мен мәртебесі айқындалады.

– Тағы бір өзекті тақырып. Қаңтар оқиғасына қатысқан бірқатар азаматқа байланысты сот процесі туралы ақпарат БАҚ беттерінде былтыр ара-тұра жарияланып тұрды. Тергеу амалдары әлі жүріп жатыр ма?

– Бұл тақырыпқа қатысты негізгі мән-жайдың бәрі әлдеқашан белгілі болды. Сол оқиғалар бойынша тергеу жүргізу кезінде құқық қорғау органдары азаматтық қоғам өкілдерімен тығыз байланыста жұмыс істеді. Бірқатар қоғамдық комиссия құрылып, оған белгілі заңгерлер жетекшілік етті. Мұндай қадам жұмыстың бейтарап ұстаныммен жүргізілуіне, сол арқылы барлық оқиғаның ақ-қарасын анықтауға мүмкіндік берді. Осы орайда, азаматтық жауапкершілік танытып, кәсіби біліктілігін көрсеткені үшін оларға ризашылығымды білдіргім келеді.

2022 жылдың наурыз айында Парламентте арнайы қоғамдық тыңдау өтіп, бұл оқиғаға және еліміздің конституциялық құрылымын бұзбақ болған қылмыскерлердің әрекетіне егжей-тегжейлі баға берілді.

Иә, кейбір сот процестері, сондай-ақ, қаңтарда ұрланған көптеген қаруды іздестіру жұмыстары әлі жалғасып жатыр. Сол күндері қылмыскерлер үш мыңнан астам қару-жарақты иемденіп кеткен еді. Бірақ күштік құрылымдардың арқасында қару-жарақ жасырылған қоймалардың көбі табылды.

Қаңтар оқиғасын талқылайтындар көбінесе сол кездегі дағдарыстың түпкі мәнін түсінуге еш пайдасы жоқ дүниелерді қазбалап кетеді. Сол үшін оларды кінәлауға да болмас. Дегенмен, ақиқат жолында ешқашан қызбалыққа салынбау керек. Алматыдағы аласапыран туралы жиі айтылып жатады, мұны түсінуге де болады. Бірақ, зұлымның сиқырлы таяқшасымен жасалғандай адам сенгісіз жағдайлар болғанын да естен шығармау керек. Нақтырақ айтқанда, бүлікті ұйымдастырушылардың әмірімен бір мезетте он екі қалада жаппай тәртіпсіздік белең алды. Оның арты қаскөйлердің көптеген облыс әкімдіктері мен құқық қорғау органдарының ғимараттарын басып алуына әкеп соқтырды.

«Төңкеріс» жасауға әбден машықтанған мамандардың жетекшілігімен тәртіпсіздікті ұйымдастырушылар Үкіметтің жанар-жағармай бағасын өсіру туралы шешімін желеу етіп, адамдарды жаппай шеруге шығуға итермеледі. Сосын азаматтардың, мемлекеттік қызметшілердің, бір таңғаларлығы, күштік құрылым қызметкерлерінің едәуір бөлігінің арасында дүрбелең туғызды. Олар қару-жарақ пен құпия құжаттарды қараусыз қалдырып, жұмыс орындарын тастап, кете бастады. Ұлттық қауіпсіздік комитетінің және Ішкі істер министрлігінің кейбір басшылары сын сағатта Отан алдындағы адалдығын сақтап қала алмады, кәсіби деңгейі де төмен екенін көрсетті.

Осындай жағдай, әсіресе, бүлікшілердің басты нысанасы болған Алматыда анық байқалды. Әскери қызметшілер мен қала тұрғындары қатты қорлыққа ұшырады. Әкімшілік ғимараттар, сауда орталықтары, дүкендер мен банктер қирап, өртке оранып, тоналып жатты. Мұндай жүгенсіздікке қарсы төтенше шаралар қабылдау қажет болды. Қазір, арада біраз уақыт өткен соң, пиғылы арам әрі сана-сезімі таяз кейбір адамдар мемлекетіміздің елді құрдымға жібере жаздаған сұмдық берекесіздіктен аман қалғаны жайлы әңгімені әдейі айналып өтіп, қасақана ойына келгенді айтып жүр.

ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ:

ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

– Қаңтар оқиғасынан кейін сіз олигополияға қарсы күресті қолға алып, заңсыз иемденген активтерді мемлекетке қайтару жөнінде бастама көтердіңіз. Сол үшін Бас прокуратураның жанынан арнайы комитет құрылды. Бірақ, былтырғы Жолдауыңызда бұл құрылымның атауын Инвесторлардың құқығын қорғау жөніндегі комитет деп өзгерту туралы тапсырма бердіңіз. Жұрт бұл шешімді жете түсініңкіремей отыр. Мұндай қадам заңсыз активтерді елге қайтару тақырыбы осымен жабылды дегенді білдіре ме?

– Әрине, жоқ. Бас прокуратураның мәліметтеріне тоқталып өтейін. Заңсыз активтерді елге қайтару жөніндегі комитет үлкен жұмыс атқарып, олигополия өкілдерінен 1,3 триллион теңгеден астам қаржы өндіріп алды. Соның 1 триллион теңгеден астамы мемлекет қазынасына түсті. Арнайы мемлекеттік қордағы қаражат есебінен елімізде жалпы құны 482 миллиард теңге болатын 434 әлеуметтік және коммуналдық нысан салынып жатыр. Оның қатарында 227 сумен қамтамасыз ету, 183 денсаулық сақтау, 11 білім беру, 5 спорт, 8 инфрақұрылым нысанының құрылысы бар. Сондай-ақ, Павлодар, Арқалық, Балқаш қалаларындағы әуежайлар жаңғыртылып жатыр.

Жұмыс жалғаса береді. Активтерді сараптап, оның заңдылығын анықтау құзырлы органдардың күнделікті қызметінің бір бағытына айналды. Ең бастысы, барлық жұмыс ашық әрі әділ болуға тиіс. Енді бұл шаруаны бір орталықтан үйлестіріп жүргізудің қажеті жоқ. Жұмыс бір қалыпқа түсті. Сондықтан, алға қадам басып, инвесторлардың құқығын қорғауға баса мән беретін кез келді.

Активтері күмән тудырып, күдікке ілінген адамдардың көбі қаржысын елге инвестиция ретінде салуға ниет білдірді. Олармен жалпы сомасы бес триллион теңгеден асатын келісімдер жасалды. Бұл қаражаттың есебінен инвестициялық және әлеуметтік жобаларды жүзеге асыруды жоспарлап отырмыз. Оның ішінде туристік, көлік-логистикалық орталықтар, тау-кен, металлургия, энергетика секторларына қатысты жобалар бар. Әлбетте, білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет, спорт салаларына, сондай-ақ, мұқтаж жандарды оңалту және әлеуметтік ортаға бейімдеу бағдарламаларын қаржыландыруға айрықша назар аударылады.

Бас прокуратура мен Үкіметтің алдында барлық жоспарларды және уағдаластықтарды орындау міндеті тұр. Бұл – аса маңызды жұмыс.

Заңсыз активтерді елге қайтару арқылы әлеуметтік әділдікті қалпына келтіру – конъюктура не болмаса жұртқа жағу үшін жасалған саяси науқан емес, бұл – мемлекеттің мызғымас ұстанымы. Әңгіме индульгенция немесе ымыраласып, астыртын келісім жасау туралы болып отырған жоқ, олай болуы мүлдем мүмкін емес.

Қазақстан әлем қауымдастығына халықаралық құқықты қатаң сақтайтын ел екенін көрсетіп келеді. Бірақ, кейбір «кәсіпкерлер» қоғамдық пікірді өз мүддесіне қарай бұрмалауға тырысады, шетелде жатып алып, өздерін саяси режимнің құрбаны етіп көрсетеді, «инвестор» ретіндегі құқығы тапталып жатқанын айтады. Біз заң аясында адал диалог жүргізуге дайынбыз. Өйткені, ұстанымдарымыздың дұрыс екеніне сенімдіміз. Қазақстан алдағы уақытта да заңдары инвесторларға қолайлы мемлекет ретіндегі мәртебесін нығайта береді.

– Кейбір оқырмандар әлеуметтік желіде сыбайлас жемқорлықпен күрес мемлекеттік саясаттың басым бағыты болудан қалды деген сыңайда пікір айтып жүр. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің дербес мәртебесі жойылғанын осының бір дәлелі ретінде келтіреді. Бұл реформаның мәні неде?

– Мұндай пікірлерден хабарым бар. Оның бәрін дұрыс түсінбеушілік немесе кейбір «арам ойлы» адамдардың бос әңгімесі деп санаймын. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі дербес мемлекеттік орган ретінде өзіне жүктелген міндетті табысты орындады. Оған кінә арта алмаймыз. Ұлттық қауіпсіздік комитеті де жемқорлықпен күреседі. Екі мекеменің бір міндетті қабаттаса атқаруы мемлекеттік маңызы бар жұмысқа кесірін тигізе бастады.

Сыбайлас жемқорлықпен барлық деңгейде күресу мемлекеттік саясаттың басым бағыты болып қала береді. Бұған қатысты ешқандай күмән тумауға тиіс.

Қабылданған шешім қатардағы жемқорларды ғана емес, қылмыстық әрекеттің идеологтары мен ұйымдастырушыларын да жауапқа тартуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қылмыстың алдын алу үшін түсіндіру және ағарту жұмыстарына әдеттегідей айрықша назар аударылады. Қазір бұл – мемлекеттік қызмет істері агенттігінің құзырындағы міндет. Жалпы, жемқорлықтан аулақ болу қажеттігін балалардың құлағына жастайынан құя берген жөн. Бұл жерде мектептер, қоғамдық ұйымдар, белсенді азаматтар, әсіресе, ата-аналар шешуші рөл атқаруға тиіс. Сол кезде елімізде жең ұшынан жалғасқан жемқорлыққа мүлдем төзбеу мәдениеті қалыптасады.

Ұлттық қауіпсіздік комитеті санмен әуестенбей, сапаға мән беріп, жемқорлыққа қарсы нақты жұмыс жүргізеді. Сонда мемлекеттік қызметшілер құқық қорғау қызметкерлеріне жалтақтамай, батыл шешім қабылдайтын болады.

– Сіз Жолдауыңызда әлеуметтік жеңілдіктер тым көбейіп, масылдық пен алаяқтыққа жол берілгенін қатаң сынға алдыңыз. Жұрт иммиграцияға қатысты көзқарасыңызды да білгісі келеді...

– Қазақстан – әлеуметтік мемлекет. Денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру, ғылым және мәдениет саласына қатысты барлық міндеттеме толық орындалады. «Сырт көз – сыншы» деген сөз бар. Шетелдіктер, әсіресе, көрші мемлекеттердің тұрғындары біздің елдегі әлеуметтік қызметтің соншалықты дамығанына қызыға да, қызғана да қарайды. Соның ішінде кепілдік берілген тегін медициналық көмек және азаматтарға арналған көптеген жеңілдік бар. Тіпті, Қазақстанды «коммунизм орнаған» ел деп атай бастады.

Мысал ретінде, жекеменшік мектептердің иелері де ауқымды мемлекеттік субсидия алатын орта білім жүйесін айтуға болады. Барлық аймаққа жекеменшік мектептердің, балабақшалардың, оқу орталықтары мен үйірмелердің жұмысын қамтамасыз ету үшін «жан басына сәйкес қаржыландыру» қағидаты бойынша қомақты қаражат бөлу міндеті жүктелген. Бұған қоса, ауқатты кәсіпкерлердің меншігіндегі және ата-аналары балалардың оқу ақысына көп ақша төлеп отырған элиталық мектептерге де бюджеттен қаржы бөлінеді.

Бұл саланы мемлекеттен қаржыландыру жүйесінің өзін реформалау керек. Министрліктің бұрынғы басшылары енгізген бүгінгі бұрмаланған тәртіп бей-берекеттікке әкеп соқтырады, себебі, қазірдің өзінде қаражат жетпей жатыр.

Жекеменшік медицина саласында да осыған ұқсас ахуал қалыптасқан. Бұрын жекешелендірілген медицина мекемелері көбінесе күрделі құрал-жабдықтар сатып алмайды, тексеруден өту үшін науқастарды мемлекеттік емханаларға жібереді. Бірақ, ең бастысы, оларға шын мәнінде науқастардың санына қарай емес, «тіркелген» адамдардың санына қарай бюджеттен ақша бөлінеді және бұл «жан басына сәйкес қаржыландыру» деп аталады. Науқастардың санында мүлде нақтылық жоқ, тіркеу жұмыстары қалай болса солай жүргізіледі. Барлығы ашық болуға тиіс, осы саладағы үрдістің бәрін цифрландырған жөн.

Жалпы, бұл – күрделі мәселе, Үкімет бұған назар аударуға тиіс. Мен лауазымды тұлғалардың мұндай жағдайға жол беріп қана қоймай, мемлекет мүддесіне қайшы келетін нәрселерді «өз қолымен» жасағанына таңғаламын.

Бір сөзбен айтқанда, тиісті мекемелердің жөнсіз іс-әрекеттерінің кесірінен білім беру және денсаулық сақтау салаларындағы жеке кәсіпкерлік ұғымы бұрмаланып кеткен. Ахуалды түзеу қажет. Бюджеттен қаржы бөлінбесе, әлеуметтік нысандардың қиын жағдайға тап болуы мүмкін екенін түсінемін. Бірақ, жеке бизнесті түгелдей дерлік мемлекеттің мойнына артып қоюға болмайды.

Сонымен бірге, медицина туризмі тұрғысынан алғанда Астана мен басқа да қалаларымыздың танымалдығы арта түскені көңіл қуантады. Дәрігерге қаралып, сапалы ем-дом алу үшін көрші елдерден бөлек, тіпті, АҚШ-тың және Еуропаның кейбір мемлекеттерінің азаматтары Қазақстанға келіп жатыр.

Мемлекет мұғалімдерге және медицина саласының қызметкерлеріне өте жақсы қолдау көрсетті. Олардың жалақысы бірнеше есе өсіп, қоғамдағы мәртебесі де арта түсті. Бұл дер кезінде қабылданған орынды шешім болды.

Бірақ, алаяқтыққа жол берілмейді. Кеңес заманындағы түрлі аймақтық қақтығыстарға қатысқан «ардагерлер» әлі күнге дейін әлеуметтік жеңілдіктерді пайдаланып келеді. Мен халыққа Жолдауымда Кеңес Одағының күйрегеніне отыз жылдан астам уақыт өтсе де, «ардагерлер» күн өткен сайын көбейіп, неге екені белгісіз, жасарып бара жатқанын айттым.

Тағы бір мысал. Статистикаға қарасақ, Қазақстанда 740 мыңнан астам мүгедек адам бар екен. Еліміздің ешқандай қарулы қақтығысқа қатыспайтынын ескерсек, 20 миллион халқы бар мемлекет үшін мұның көптеу екеніне келісетін шығарсыз. Кезінде жауапты мекеме қызметкерлері мемлекеттен көмек алу үшін туыстарын, мәселен, гипертония диагнозы қойылған жақындарын мүгедектер қатарына қосып жаза салғаны анықталып отыр. Мұндай заңсыз әрекеттер аз емес. Сондықтан, Үкімет пен құқық қорғау органдарына осы салада тәртіп орнатуды тапсырдым.

Қандастар мәселесіне келсек. Әрине, мен сырттағы ағайынның тарихи Отанына оралғанын құптаймын. Бірақ, олардың қоғамымызға дұрыс кірігуіне қатысты мәселелерді шешу қажет. Былтыр Қазақстанға 16 мыңнан астам қандас көшіп келген. Соның ішінде еңбекке жарамды азаматтардың он бес пайызының ғана жоғары білімі бар. Сол себепті көбі Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімделу барысында қиындықтарға тап болады. Олар негізінен Алматы облысының халық көп тұратын аудандары мен ауылдарына және Маңғыстау облысының Жаңаөзен қаласына қоныс танған. Орталық және жергілікті билік, сондай-ақ, құқық қорғау органдары бұл жағдайға назар аударуға мәжбүр болып отыр.

Мен былтырғы сұхбатымда Қазақстанда барлық азаматтың құқығы бірдей екенін, ешкімге ешқандай артықшылық немесе басымдық берілмейтінін айттым. Біз өркениетті, әділетті мемлекет құрып жатырмыз. «Заң үстемдігін» қамтамасыз ету, білімнің сапасын арттыру, мәдениетті болу, аянбай еңбек ету, тәртіпке бас ию және мемлекеттік рәміздерге құрметпен қарау арқылы ғана осы мақсатқа жетеміз. Еліміздің болашағы дарынды, бастамашыл әрі отаншыл жастардың қолында.

Мен мұны үнемі айтып жүремін. Себебі, Мемлекет басшысы ретінде өскелең ұрпақтың жасампаз қуатына сенемін.

– Елдің қорғаныс қабілеті айрықша маңызды екенін бәріміз білеміз. Бірақ, сарбаздардың өліміне қатысты оқиғалар әскери қызметтің беделін, Қарулы Күштеріміздің абыройын түсіріп жатыр. Сіз армиядағы ахуалды қалай бағалар едіңіз?

– Мен әскери борышын өтеуге шақырылған сарбаздардың жарақат алуы мен қаза болуына қатысты оқиғаларды өркениетті елге жат, теріс үрдіс деп санаймын. Бейбіт заманда мұндай жайттар болмауға тиіс. Бұл туралы барлық күштік құрылым басшыларымен жуырда өткен кеңесте де айттым. Қорғаныс саласына жауапты мекеменің басшылығын тәрбие жұмысын дұрыс қадағаламай отырғаны үшін сынға алдым. Армия жастарға қолдау көрсетіп, оларды еліміздің нағыз азаматы ретінде тәрбиелеп шығаруы керек. Командирлер әскери қызметшілерге үлгі-өнеге болуға тиіс. Әскерде әлімжеттікке, бұзақылыққа, рушылдыққа, жершілдікке орын жоқ, ондай жайттарға жол берілмейді. Мұның бәрін өзім жеке қадағалап отырамын.

Мен ахуалды түзеу үшін шұғыл шаралар қабылдау жөнінде бұйрық бердім. Дегенмен, қайғылы оқиғалар әскери бөлімшелердің бәрінде болып жатпағанын атап өткен жөн.

Тексеру жұмыстары, жалпы, әскердегі тәртіп қатаң сақталатынын көрсетті. Танымалдыққа ұмтылған кейбір блогерлер әскердегі шынайы ахуалға мүлдем жанаспайтын сөз таратып жүр. Олар армияны сарбаздар күн сайын дерлік қылмыскерлердің құрбанына айналып, қаза табатын жер ретінде көрсеткісі келеді.

Шын мәнінде, сарбаз болу – өзіңді дамыту үшін тың мүмкіндіктерге ие болу деген сөз. Әскери борышын өтеп қайтқан жастар жоғары оқу орындары мен колледждерде тегін оқи алады.

Олар әскерде жүргенде сұранысқа ие мамандықтарды меңгереді. Келісімшартпен жұмыс істейтін әскери қызметшілер мен офицерлер әлеуметтік жағынан барынша қорғалған.

Армияда темірдей тәртіп болуға тиіс. Сарбаздар ант бергенде айтатын «Әскери қызметтің ауыртпалықтары мен қиыншылықтарын табандылықпен көтеремін» деген сөзден әскери өмірдің қатаңдығын айқын аңғаруға болады.

Әскери қызметтің абырой-беделін көтеру және еліміздің қорғаныс қабілетін арттыру – мемлекеттің басты басымдығының бірі. Қарулы Күштеріміздің технологиялық тұрғыдан жаңғырту жұмысы қарқынды жүргізіле бастады. Былтыр Ұлы Жеңістің 80 жылдығына орай өткізілген әскери шеруді шетелдік саясаткерлер мен әскери қайраткерлер жоғары бағалады, бұл іс-шара армиямыздың заманауи қару-жарақпен және техникамен, соның ішінде Қазақстанда жасалған өнімдермен толық жабдықталғанын, сондай-ақ, әскери қызметшілеріміздің дайындығы өте жақсы екенін айқын көрсетті. Әскери бөлімшелеріміз ел ішіндегі және халықаралық деңгейдегі жаттығуларда тамаша нәтижеге жетіп жүр. Қазақстанда колледждерден бастап университетке дейінгі білім және ғылым мекемелерін түгел қамтитын ұлттық әскери мектеп қалыптасты.

Жуырда Тараздағы мамандандырылған әскери мектепке бардым. Онда әлеуметтік жағынан осал топтағы отбасылардан шыққан балалар оқиды. Бұл – жақсы бастама. Мен осы мектепке аты аңызға айналған батырымыз Бауыржан Момышұлының есімін беру туралы шешім қабылдадым. Облыс орталығының бәрінде осындай мектеп ашу туралы тапсырма бердім. Бұл білім мекемелерінде бүкіл еліміз мақтан тұтатын сардарлар мен генералдар тәрбиеленіп шығатынына сенімдімін.

– Тағы бір өткір тақырып – көлік апаты. Өкінішке қарай, жыл сайын жол-көлік оқиғасының салдарынан мыңдаған адам қаза болады. Сіз Жолдауыңызда да бұл тақырыпқа тоқталып, мәселені ретке келтіруді талап еттіңіз. Оң өзгерістер бар ма?

– Бұл – көптеген ел үшін өте өзекті мәселе. Басты себептің бірі – автокөліктің көбеюі. Еліміздегі автокөлік саны былтырдың өзінде 300 мыңға, ал, соңғы бес жылда 1,7 миллионға көбейді. Оның үстіне, шамамен 3 миллион транзиттік автокөлік еліміздің аумағы арқылы өтеді. Автокөлік көбейген сайын, жол үстінде апат болу ықтималдығы арта түседі.

Ішкі істер министрлігі құқық бұзушылықты анықтау және оның жолын кесу жұмыстарын жандандыра түсті. Инфрақұрылым жетілдірілді, бақылау күшейді. Айыппұлды өсіру туралы шешім де, ең алдымен, жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қабылданды.

Соның нәтижесінде ахуал жақсарып келеді, көлік апаттарынан болған адам өлімі 9,4 пайызға азайды. Алайда, қоғам жол ережесін сақтауға немқұрайлы қараса, қолға алынған шаралардың ешқайсысы тиісті нәтиже бермейді. Түптеп келгенде, жүргізушілер қарапайым, бірақ өте маңызды талаптарды сақтамағандықтан, жан түршігерлік апаттар болып жатады. Бұл жағдай көлік жүргізушілерінің жол ережесін білмеуінің немесе оны біле тұра елемеуінің кесірінен орын алады. Дәл осындай жауапсыз жүргізушілер адам өліміне әкеп соқтыратын апаттарға себепкер болады.

Кейбір дамыған елдерде көлік апаттарының алдын алу үшін жаңа тұжырымдама енгізіліп жатыр. Соған сәйкес әр адам полиция қызметкерлеріне ұсталып қалудан қорыққандықтан емес, өзінің және басқа адамдардың қауіпсіздігін ойлағандықтан жол ережесін сақтауға тиіс.

Бұған қоса, осы салаға жаңа технологияларды, соның ішінде жасанды интеллектіні кеңінен енгізген жөн. Біз көліктер тоқтаусыз жүретін көшелер саламыз. Сондай-ақ, қоғамдық көліктердің қауіпсіздігіне айрықша назар аударамыз. Себебі, автобустардың жол апатына ұшырауы азаюдың орнына көбейіп барады.

– 2025 жылдың екінші жартысы еліміздің сыртқы саясатындағы маңызды оқиғаларға толы болды. Сіз қысқа мерзім ішінде Бейжіңде, Вашингтонда, Мәскеуде, Анкарада, Абу-Дабиде, Ташкентте, Душанбеде, Бішкекте, Ашхабадта және Токиода болып қайтқан әлемдегі санаулы қайраткердің бірісіз. Өзіңізді ірі халықаралық қақтығыстарды шешу үшін ара ағайын болуға арнайы шақырады деген де болжамдар бар. Бұл туралы не айтар едіңіз?

– Сыртқы саясатқа қатысты жоғары деңгейдегі іс-шаралардың көптігі Қазақстанның абырой-беделі өсіп, халықаралық құқық субъектісі ретіндегі рөлі арта түскенін көрсетеді. Шетелге жасаған сапарларымнан бөлек, Азия, Еуропа және Таяу Шығыс аймақтарындағы ықпалды мемлекеттердің басшылары Астанаға сапармен келді.

Әрбір келіссөзде экономикалық және инвестициялық ықпалдастыққа, әлемдік аренадағы қарым-қатынасқа қатысты маңызды мәселелер көтеріледі. Былтыр экономикамыздағы басымдық берілген салаларды дамыту үшін жалпы сомасы 70 миллиард доллардан асатын құжаттарға қол қойылды.

Қазақстан Еуразия кіндігінде орналасқан ел ретінде, әсіресе, қазіргі алмағайып заманда түрлі үдерістен сырт қалмауы керек. Біздің халықаралық қатынастағы негізгі мәселелер туралы өз көзқарасымыз, нақты ұстанымымыз болуға тиіс. Сондықтан, мен БҰҰ Бас Ассамблеясының мерейтойлық сессиясында осы әмбебап жаһандық ұйымды реформалауға қатысты Қазақстанның ұстанымын егжей-тегжейлі айтып өттім.

Халықаралық дау-дамайларда ара ағайын болатын ешқандай ойым жоқ, сондай-ақ, бірқатар елдердің ұсыныс-пікіріне қарамастан, БҰҰ-дағы жұмысқа қайта оралатын ниетім де жоқ. Бірақ, жабық кеңестер мен пікірталастарға қатысамын, оның үстіне бірқатар мемлекет басшылары менің пікірімді білгісі келеді. Мен үшін осы маңызды жұмысты бұқаралық ақпарат құралдарында жариялаудың еш қажеттігі жоқ, себебі популизмнен аулақпын. Бұл ұстанымым жабық кеңестерге қатысушылар үшін де маңызды болса керек.

– Жаңа жыл қарсаңында Кремль-

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ:

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

де Тұңғыш президент Нұрсұлтан Назарбаев Ресей басшысымен тағы да кездесті. Кремльге қарасты ақпарат құралдары бұл жайында кеңінен мәлімет таратты. Кездесу туралы көптеген пікір айтылып, өсек-аяң өрбіді. Тіпті, Қазақстанда 2029 жылы болатын билік транзиті туралы сөз қозғалыпты, Назарбаев Владимир Путиннің тікелей қолдауымен сол істе ең басты рөл атқарғысы келеді екен деген алып-қашпа әңгіме шықты. Сіз былтырғы сұхбатыңызда Тұңғыш президент партияның ірі қайраткері ретінде көп уақытын өткізген Мәскеуді сағынатын болар, сондықтан ол жаққа жиі барады деп түсіндірген едіңіз. Дегенмен, көптеген азамат Сіздің осындай «саммиттерге» шынайы көзқарасыңызды білгісі келеді.

– Тұрақты түрде өткізіліп жүрген кездесулер бейресми сипатқа ие. Мұны Ресей президентінің өзі де атап өтеді. Таяуда өткен Санкт-Петербургтегі басқосуда Владимир Путин маған Нұрсұлтан Назарбаевты оның өтініп сұрауы бойынша қабылдайтынын айтқан еді.

Ресей президентінің ерекшелігі: ол достарымен және әріптестерімен жылы қарым-қатынас құра біледі. Жұмысы өте қарбалас болса да, сенбі күні Қазақстанның Тұңғыш президентімен асықпай әңгімелесуге уақытын бөлді. Ол Нұрсұлтан Назарбаевты Еуразиядағы ықпалдастық үдерісінің бастауында тұрған тәжірибелі саясаткер ретінде бағалайды. Ресей бұл үдерісте жетекші рөл атқарып отыр. Кремльдегі кездесу Владимир Путиннің адамгершілігі жоғары екенін көрсетеді.

Ондай әңгімелер барысында не айтылғаны маған қызық емес, бұл туралы ешқашан сұрақ қоймаймын.

Ал, Нұрсұлтан Назарбаевтың жеке басына келер болсақ, мен оны қазіргі қазақ мемлекеттігінің негізін қалаған тұлға деп санайтынымды бірнеше рет айттым. Оның мемлекеттік институттарды және экономиканың нарықтық тетіктерін құру, жаңа астанамызды салу жолындағы еңбегін бәрі біледі. Өзіңізге мәлім, біз Қазақстанды Әділдік, Заң және Тәртіп орнаған ел еткіміз келеді. Сондықтан, ешкімді алаламай, әр азаматтың еңбегін әділ бағалау керек. Бұл еліміздің Тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаевқа да қатысты.

– Ал билік транзиті туралы не айтасыз?

– Бұл жөнінде сөз қозғауға әлі ерте, алдымызда табанды жұмысқа толы бірнеше жыл бар.

– Кейбір сарапшылар парламенттік реформа бір ғана мақсатпен – Парламент төрағасы лауазымын мемлекеттік басқару жүйесіндегі ең басты лауазымға айналдыру үшін ғана өткізіледі деп санайды. Сіз бұл лауазымды өзіңізге дайындап жатырсыз деген де сыбыс бар...

– Бұл – бос әңгіме. Мұндай пікір менің саяси қағидаттарыма қайшы келеді. Мен Қазақстанның президенттік басқару үлгісіндегі мемлекет екенін бірнеше рет айттым. Осыдан 8 жыл бұрын, яғни Ақордаға келгенге дейін «Күшті Президент – Ықпалды Парламент – Есеп беретін Үкімет» тұжырымдамасын жарияладым. Жеке бастың қамын күйттеп, мемлекеттік жүйені тұтастай өзгерте салу барып тұрған жауапсыздық, тіпті, адамгершілікке жатпайтын әрекет болар еді.

Еліміз үшін аса маңызды реформаның бәрі жалпыхалықтық референдумға шығарылады. Бұл жерде ешқандай астыртын ойлар жоқ. Менің ұстанымым баршаға белгілі, саяси реформалар жалғаса береді. Ұзақ мерзімге арналған жоспардың бір бөлігі әдеттегідей жақын арада жарияланады.

– Биыл саяси тұрғыдан алғанда қандай жыл болмақ?

– Қазірдің өзінде нақты айта аламын: биыл ел тағдырына тікелей әсер ететін, Қазақстанның ұзақ жылдарға арналған бағыт-бағдары айқындалатын жыл болады. Мен конституциялық реформаға қатысты референдум өтетінін алдын ала айттым. Қазір сарапшылар тобымен бірге Ата заңымыздың редакциясына қатысты ұсыныстарды қарап жатырмын. Жоспарланған өзгерістер өте көп, бәрі тұтаса келгенде жаңа Конституция қабылдаумен пара-пар қадам жасаймыз деуге болады.

– Сіздің күрделі мәселелерге әзілмен қарай алатыныңызды, ойыңыздың астарын өмірде болған тағылымды тарихи оқиғалар, я болмаса дипломатиялық тәжірибеңізден алынған мысалдар арқылы жеткізетініңізді «президенттік орта» жақсы біледі деседі. Олар өткен кезеңнің белгілі тұлғаларын да жиі тілге тиек ететініңізді айтатын көрінеді. Жоғары деңгейдегі саясаткер ретінде бұл қабілетіңіз Сізге септігін тигізе ме?

– Әзіл айта білу және тарихи деректерді жетік білу үлкен саясатта да жоғары бағаланады. Мен кәсіби тарихшы емеспін. Сондықтан, көптің алдында өткен дәуірлерге қатысты тақырыптарға бара бермеймін. Бірақ, тарихқа қызығамын, кітаптар мен мақалалар оқимын. Десе де, тарихи деректерді қазіргі саясаттың мүддесіне пайдалануға болмайды деп санаймын.

Белгілі жазушы, драматург Эдвард Радзинский өткен ғасырдағы 80-ші жылдардың басында Сталин туралы іргелі зерттеу кітабын жазуға кіріскенін айтыпты.

Қаламгердің елге «қайта құру қаһармандары» ретінде танылған достары «Сенің Сталинің кімге қажет? Ашықтық пен демократия дәуірі басталғанын білмейсің бе? Сталинизм заманы келмеске кетті» деп кекетсе керек. Сонда жазушы «Мен кітапты жазып бітірген кезде жұрт Сталиннің суретін көтеріп алып, көшеде жүретін болады» деген екен. Ақыры солай болып шықты.

Тарихтан талай нәрсені үйренуге болады, күні кеше ғана құғында жүрген жандар ертең-ақ ұлы тұлға атанады. Есесіне, Ленин сынды көсемдердің әжуаға айналуы оп-оңай, халық оның қанатты сөздерін әлдеқашан ұмытқан. Ал, Троцкий өз естеліктерінде «партиямыздың ең көрнекті ортақол адамы» деп атаған Сталинді қазір жұрт мадақтайды, тіпті, «Кадр бәрін шешеді», «Бала әкесі үшін жауап бермейді», «Өмір қандай керемет, өмір қандай көңілді», «Табыстан бас айналу», «Гитлерлер келеді-кетеді, ал неміс халқы қала береді» деген сөздері үшін пір тұтады. Осындай тарихи парадокстар бізде де аз емес...

– Ойыңызды тарқатып айтасыз ба?

– Кез келген елдің, соның ішінде біздің де тәл тарихымызда қайшылыққа толы оқиғалар мен ақиқатынан аңызы басым тұлғалар жетіп артылады. Тарихи деректерді бұрмалау, халыққа жасаған еңбегі күмәнді, яғни нақты мәліметтермен немесе құжаттармен дәлелденбеген адамдарды шамадан тыс ұлықтап көрсету – мен үшін мүлде ақылға қонбайтын нәрсе.

Соңғы жылдары Қазақстанда тарихты талқылау сәнге айналды. Түрлі подкасттар, фильмдер, мақалалар мен кітаптар шығып жатыр. Әрине, халықтың тәл шежіресін тануға деген қызығушылығын түсінуге болады. Жалпы, бұл – құптарлық дүние.

Алайда, өкінішке қарай, мемлекетке кесірі тиетінін жете түсінбей, көпшіліктің көңілін табу үшін ойдан шығарылған деректер мен жалған ақпараттар тарататын, халқымыздың басынан өткен қиындықтарға өзге жұртты кінәлайтын тарихшысымақтар пайда болды. Жұрт олардың сандырағына сеніп, өткен дәуірдің жалған батырларын ұлықтай бастады. Мұның соңы жақсылыққа апармайды. Бұл – ақиқат жолы емес, керісінше «жалған түсінік туғызатын теріс жол».

Біз болашаққа ұмтылған қоғам, біртұтас ұлт ретінде тәл тарихымызды танып, оны қаз-қалпында қабылдай білуіміз керек. Бізге негізсіз аңыз-әңгімелердің еш қажеті жоқ, оның бәрі сана-сезімімізге кеселін тигізеді. Тарих жұртты дауластыратын, жауластыратын тақырып емес, керісінше, қоғамды ұйыстыратын құндылық болуға тиіс. Ойдан шығарылмаған, яғни ақиқатқа құрылған шежіре бізді тарихтан тағылым алып, кемшіліктерімізді түзетуге, сол арқылы болашаққа сеніммен қадам басуға үйретеді. Сондықтан, біз Абайды және оның ой-толғамдарын кеңінен дәріптеп келеміз. Ол қоғамдағы кемшіліктерді бүкпесіз айтып, «Толық адам» болуға бастайтын дұрыс жолды нұсқап кетті. Ұлы ойшылдың ұрпаққа қалдырған баға жетпес мұрасы саналатын «Қара сөздері» әлі күнге дейін өзекті болып отыр.

Абай халқымыздың еңбекқор, білімпаз және адамгершілігі жоғары болғанын қалады. Мән-мағынасы жоқ сансыз пікірталастан басқа ұрпаққа ұлағат болардық сөз қалдырмаған бірқатар қоғам қайраткерлерінің мұрасынан Абай ілімі әлдеқайда биік тұрғаны анық. Бірде-бір дәуірде, әсіресе, саяси аласапырандар кезеңінде көпірме сөздің еш пайдасы болмаған.

– Сіздің «Қазақстан Республикасы ішкі саясатының негізгі қағидаттарын, құндылықтары мен бағыттарын бекіту туралы» Жарлыққа қол қойғаныңыз былтырғы айтулы қадамның бірі болды. Жұрт идеологияның рөлі, отаншылдық туралы жиі айтады. Сіз отаншылдық дегенді қалай түсінесіз?

– Меніңше, отаншылдық деген ұлы сезім жылтырақ сөзбен, жалған әрекетпен бағаланбауға тиіс. Нағыз отаншыл азамат жұрттың алдында кеудесін соғып көпірмейді, етегі жасқа толып еңіремейді, оңды-солды сұхбат беріп ділмәрсімейді. Үндемей жүріп, үлкен іс бітіреді. «Айдағаны бес ешкі, ысқырығы жер жаратынның» бәрі патриот емес. Отаншыл болу – туған еліңнің, отбасыңның игілігі үшін аянбай еңбек ету деген сөз. Қоқысты жинау, тал егу, табиғатты аялау, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету де – отаншылдықтың белгісі.

Мен аймақтарға іссапармен барғанда инженерлермен, жұмысшылармен, мұғалімдермен, дәрігерлермен, шаруалармен, әскери қызметшілермен, мәдениет қайраткерлерімен кездесемін. Олардың бәрі – сүйікті Отанымыздың нағыз патриоттары. Отан отбасыңнан, аулаңнан, көшеңнен басталады. Сондықтан, айналаңды аялап, табиғатты таза ұстау керек.

Әлемде мультикультурализмді қолдап, ұлтаралық және дінаралық татулықты жақтайтындар мен өзін нағыз патриот санайтын радикалды ұлтшыл топ өкілдері арасында қақтығыс болып жатыр. Меніңше, екі жақтың да ұстанымы ұшқары. Себебі, Азияда бағзы заманнан бері заң мен тәртіпке бағынып, береке-бірлікте, тату-тәтті өмір сүрудің «үлгілі үйлесімі» бар.

Мен бұған дейін қоғамдық өмірдің «Бірлігіміз – әралуандықта» деп аталатын маңызды қағидатын жарияладым. Бұл азаматтарымыз бірін-бірі құрметтеп, сабыр сақтап, тәртіпті болуы қажет дегенді білдіреді. Тағы да қайталап айтайын: Қазақстан үшін «Заң мен Тәртіп», қолмен істегенді мойынмен көтеру қағидаттары айрықша маңызды. Әйтпесе, жоспарларымызды орындап, мақсаттарымызға жету екіталай болмақ.

– Биыл Қазақстан халқы қастерлі Тәуелсіздігіміздің 35 жылдық мерейлі белеске жеткенін атап өтеді. Бұл – тарих тұрғысынан алғанда қасқағым сәт болғанымен, жекелеген мемлекеттер мен адамдар үшін бір-шама ұзақ мерзім. Сіз Қазақстанның жүріп өткен жолын қалай бағалар едіңіз? Алдағы бағдарымыз қандай?

– Мемлекет құру ісінің куәгері болған және бұл іске атсалысқан азамат ретінде «осы жылдарда Тәуелсіз Қазақстанның игілігі үшін өте көп жұмыс атқарылды» деп айта аламын. Иә, жетістіктермен қатар, қателіктер де болды. Онсыз мүмкін емес қой?! «Білмейтін жолдың ой-шұңқыры көп» деген сөз бар. Қалай болғанда да, еліміз бұралаңы көп, бағдары бұлыңғыр, күрделі жолды жүріп өтті. Жер жүзінде Қазақстанға тілеулестік білдіргендер аз болған жоқ, бірақ жымысқы ниет танытқандар да бар еді. Өткен ғасырдағы 90-шы жылдардың басында шетелдерде «қазақтардың қолынан ештеңе келмейді» деген пікір айтылып жатты. Өйткені, демографиялық ахуал мен кеңес дәуірінен қалған саяси және экономикалық жағдай табысты мемлекет құруымызға қолбайлау болатындай көрінді.

Өмірдің өзі бұл болжамдарды жоққа шығарды. Қазақстан экономикасы қарқынды дамып жатқан, халықаралық беделі жоғары, табысты мемлекетке айналды. Бірақ, алдымызда тәжірибесі мол азаматтарға да, жастарға да ортақ орасан зор жұмыс бар.

– Қазіргі жастар – өте талапшыл әрі талғампаз. Әлеуметтік желіден олардың «Қазақстан «прайм-дәуірге», яғни, керемет кезеңге қадам басты» дегенін көргенде таңғалдым. Осыған қатысты не айтар едіңіз?

– Жастарымыздың күш-қуаты мол, үміті мен сенімі зор әрі азаматтық сана-сезімі өте жоғары. Олар – бар ықыласымен болашаққа ұмтылатын отаншыл азаматтар. Дәл осындай өршіл ұстанымның арқасында еліміз талай рет алдынан шығатын сын-қатерлерді еңсеріп, қиындықтарды жеңері сөзсіз.

Жастардың қуанышы орынсыз, тіпті, оғаш көрінуі мүмкін. Бірақ, олардың ой-пікірімен санасқан жөн. Жастар Отанымызға тек жақсылық тілейді. Бұл біздің қоғамымыздың жасампаздық рухын білдіреді.

Өскелең ұрпақ бүгінгі ахуалға арман-қиялмен емес, нақты көзқараспен қарауы қажет, виртуалды емес, шынайы әлемде өмір сүруі керек. Ауырдың үстімен, жеңілдің астымен жүрмей, ерінбей еңбек етіп, өзін темірдей тәртіпке тәрбиелей білгені жөн.

– Қазақстанның дамуы туралы айтар болсақ, осы жылдан не күтесіз? Алда қандай маңызды оқиғалар болады? Мақсат-мұраттарыңыз қандай?

– Биыл көп жұмыс істеуіміз қажет екенін айтып өттім. Осы жылы ауқымды саяси өзгерістердің жаңа кезеңі басталады, экономикалық реформалар жалғасын табады.

Еліміз жаңғыру жолына біржола түсіп, қоғамымыздың болмысы мен бет-бейнесін түбегейлі өзгертуге тиіс. Азаматтарымыз жаңа дәуірге бейімделуі қажет. Бұл – оңай шаруа емес. Бірақ, халқымыз, соның ішінде жастарымыз алмайтын асу жоқ. Бұған кәміл сенемін.

Мен осы жылды Цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жарияладым. Бұл еліміз үшін тарихи мүмкіндік екенін жаңа ғана айтып өттік. Түбегейлі цифрлық өзгерістер жасап, жасанды интеллектіні енгізу экономиканың және басқа да көптеген саланың дамуына тың серпін береді. Мемлекетті басқарудан бастап, білім беру және денсаулық сақтау саласына дейін – барлық бағытта өсіп-өркендеуге жол ашады.

Тәуелсіздігіміздің 35 жылдығы – еліміз үшін айтулы дата әрі осыған дейін жүріп өткен жолымызды ой елегінен өткізіп, болашаққа жоспар құратын сәт. Тәуелсіздіктің мерейлі белесін ас та төк науқаншылдыққа айналдырмау керек, бұл Қазақстанның өсіп-өркендеуінің символы болуға тиіс.

Мен Президент ретінде «Таза Қазақстан» акциясын алдағы уақытта да ерекше назарымда ұстаймын. Бұл жұмыстың мән-маңызы өте зор. Себебі, «Таза Қазақстан» жұртты үнемшіл әрі ақпейіл болуға, даңғазалықтан арылуға, үнемі ізденіп, алға ұмтылуға, ортақ жауапкершілікті ұмытпауға, елге жанашырлық таныту, қайырымдылық жасауға үндейді. Біздің бастамамызбен Біріккен Ұлттар Ұйымы 2026 жылды Халықаралық еріктілер жылы деп жариялады. Бұл қадам «Таза Қазақстан» идеясымен толық үндеседі.

Мен осы жалпыхалықтық қозғалысты айрықша маңызды идеологиялық акция деп санаймын. Өйткені, тазалық дегеніміз – мағынасы терең, мазмұны сан қырлы ұғым. Тазалық ұғымы жан дүниенің де, жер дүниенің де тоқырауын емес, гүлденуін, кіршіксіз таза болуын білдіреді. Түптеп келгенде, тазалық ұлт болмысының өзегіне айналуға тиіс.

– Жұрт Сізді жеке тұлға ретінде де тани түскісі келеді. Сіз жеке өміріңізді көпшілікке жария етуді ұната бермейтін сияқтысыз. Өзіңізді жақсы білетін адамдар «ол жазба мәтіндерге өте мұқият қарайды және асқан табандылықпен жұмыс істейді» дейді. Жеке басыңызға қатысты осындай сұрақтар аз емес. Осының бәрін қорыта айтсақ, Сізді жан дүниесі мен мінез-құлқы қандай адам деуге болады?

– Мен 1975 жылы КСРО сыртқы істер министрлігінің табалдырығын алғаш рет аттадым, мемлекеттік қызметке келгеніме былтыр 50 жыл болды. Алғашқы мамандығым бойынша мен – қытайтанушымын. Бұл кәсіп айрықша табандылықты қажет етеді. Шынымен де, мәтінмен жұмыс істеуге әбден дағдыланғанмын, нашар стильді, әсіресе, әріп қатесін суқаным сүймейді. Жолдауларымды, сөйлейтін сөздерімді, мақалаларымды, тіпті, әріптестеріме жолданатын хаттардың бәрін тікелей өзім қарайтынымды аппараттағылардың барлығы біледі.

Саналы ғұмырым темірдей тәртіпті, зор жауапкершілікті, жүйелі жұмыс істеуді талап ететін мемлекеттік қызметте өтіп келеді. Мұның бәрі менің мінез-құлқым мен дүниетанымыма өз әсерін тигізді. Сондықтан, «Сіз кімсіз?» деген сипаттағы сауалыңызға қысқаша ғана «мен – мемлекетшіл адаммын» деп жауап берейін.

– Жақында АҚШ президенті Дональд Трамп өзінің денсаулығы туралы мәліметтерді жариялады. Осы тұрғыдан алғанда, Сіз көп ашыла бермейсіз. Дегенмен, денсаулығыңыз жайлы түрлі әңгіме айтылып жатады. Кейбіреулер Сіздің салмақ тастап, сергек көріне бастағаныңызды атап өтсе, енді біреулер оған керағар пікір білдіріп жүр. Бұл туралы не дер едіңіз?

– Денсаулығым жақсы, қан қысымым қалыпты. Күн сайын йогамен шұғылдануды әдетке айналдырдым, бірақ медитация жасамаймын. Бұрынғы кәсіпқой спортшымен аптасына екі рет үстел теннисін ойнаймын. Расымен, тоғыз келі салмақ тастап, өзімді әлдеқайда жайлы сезінетін болдым.

– ТМД елдеріндегі әріптестеріңіздің ішінде тағы кім спортқа жақын?

– Таяуда Бішкекте өткен бейресми іс-шара кезінде Путин жас дзюдошыға қарсы әдемі әдіс жасап, аға буынның абыройын көтеріп тастады. Әлиев те мықты, кәнігі спортшы сияқты үнемі жаттығады, Жапаров футбол ойнайды. Мирзиёев те ширақ, ол жаттығу залында шынығады. Пашинян велосипед тебеді. Лукашенко әлі күнге дейін хоккей ойнайды екен. Кезінде теңіз-әскери күштерінде болып, әбден шыныққан Рахмонның да денсаулығы жақсы. Бір сөзбен айтсам, әріптестерімнің бәрі де бабында.

– Президент мырза, бүгін өте мазмұнды әңгіме болды. Халықты толғандыратын көптеген маңызды мәселені талқыладық. Уақыт бөліп, сұхбат бергеніңіз үшін тағы да алғыс айтамын.

– Мен әрдайым қоғамның көңіл-күйі мен азаматтардың мұң-мұқтажын біліп отыруға тырысамын. Түйткілді мәселелер мен жоба-жоспарларды ашық әрі тура айтамын. Қазақстанның әлеуетін еселей түсу үшін әлі көп жұмыс істеуіміз керек. Біз бір ел болып, халықтың мүддесін қорғау жолындағы биік мақсатымыздың бәріне жетеміз. Мен бұған кәміл сенемін.

Газеттеріңіздің жұмысы табысты болсын! Редакция қызметкерлеріне менен дұғай сәлем айтыңыз.

– Міндетті түрде сәлеміңізді жеткіземін!

Әңгімелескен
Бауыржан БАБАЖАНҰЛЫ

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

Жанарбек ӘШІМЖАН,
ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты:

БОЛАШАҚҚА БАСТАЙТЫН САРА ЖОЛ

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың «Turkistan» газетінің бас редакторы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, публицист Бауыржан Бабажанұлына берген «Қазақстан жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басты» атты сұхбаты бүгінгі қоғамның жай-күйін саралап қана қоймай, ел дамуының алдағы кезеңіне арналған нақты бағдар мен жауапкершілігі зор міндеттерді айқындап берген мазмұнды әрі маңызды саяси құжат болды.

Президент өз сөзінде алдағы кезеңде жүзеге асатын реформалардың басты бағыттарына тоқталып, олардың негізгі мақсаты әділетті мемлекет, инклюзивті экономика және жауапты қоғам қалыптастыру екенін айқын атапты.

«Реформа үшін реформа жасалмайды» деген ұстанымды алға тарта отырып, барлық өзгерістің түпкі нәтижесі халықтың тұрмыс сапасын арттыруға бағытталуы тиіс екенін нақты жеткізді. Сұхбатта Мемлекет басшысы ерекше мән берген бағыттардың бірі әлеуметтік әділеттілік пен тең мүмкіндік екені айқын көрінеді. Бай мен кедей арасындағы алшақтықты азайту, табысты әділ бөлу, әлеуметтік саясаттың нақты мұқтаж азаматтарға жетуін қамтамасыз ету мемлекеттің басты міндеті екенін Қасым-Жомарт Кемелұлы нақты атап өтті. Аңғарып қарағанға бұл – халықтың ең өзекті сұраныстарына берілген шынайы әрі батыл жауап.

Президент білім мен ғылымды, мәдениет пен руханиятты ұлттың ұзақ мерзімді дамуының өзегі ретінде қарастырады. Ұлт сапасы тек экономикалық өсіммен өлшенбейді, ол ең алдымен адам капиталының деңгейімен, тәрбиелі, білімді әрі жауапкершілігі жоғары азаматтармен айқындалатынын әрбір саналы азаматтың жадында бекіте түсті. Сонымен қатар білім мен руханиятты жаңа арнаға бұру үшін мұғалімдер мен мәдениет қызметкерлерінің мәртебесін көтеру, білім сапасын арттыру стратегиялық басымдық болып қала беретінін де тілге тиек етті.

Мемлекет басшысы заң үстемдігі, әділ сот жүйесі, жемқорлықпен жүйелі күрес мәселелеріне де айрықша тоқталып, мемлекет тек талап қоятын ғана емес, заң алдында өзі де жауап беретін құрылымға айналуы тиіс деген келелі ой айтты. Біле білгенге бұл ел азаматтарының мемлекетке деген сенімін арттырудың негізгі алғышарты екені анық.

Сұхбатта өңірлердің тең дамуы, ауылды қолдау, инфрақұрылымды жаңғырту мәселелері де кеңінен қамтылған. Алматы облысынан сайланған депутат ретінде бұл бағыттағы бастамалардың өңірлердің әлеуетін толық пайдалану, әлеуметтік және мәдени инфрақұрылымды дамыту мақсатында жоспарлы түрде, кезең-кезеңімен жүзеге асып жатқанына куә болып жүрміз.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев қоғамдық диалог пен азаматтық жауапкершіліктің маңызын ерекше атап өтіп, Жаңа Қазақстанды тек билік емес, бүкіл халық болып бірлесе құру қажет екенін нақты айтты. Әрбір азамат ел тағдырына бейжай қарамай, реформалардың белсенді қатысушысына айналуы тиіс деген маңызды үндеу жасалды.

Қорыта айтқанда, уақыт кестесі тығыз Мемлекет басшысының мерзімді басылымға берген бұл сұхбаты жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басқан Қазақстанның айқын келбетін, мемлекеттің халық алдындағы жауапкершілігін және ортақ мақсатқа негізделген даму философиясын көрсететін маңызды саяси мәлімдеме болды. Президент белгілеген бағыт – елдің тұрақты дамуы мен ұлт болашағына бастайтын сара жол. Осы жолда бірлесе еңбек ету – баршамыздың азаматтық борышымыз. Парламент Мәжілісіндегі Әлеуметтік-мәдени даму комитетінің мүшесі ретінде Мемлекет басшысы көтерген бастамаларды заңнамалық тұрғыда қамтамасыз ету, әлеуметтік саясаттың тиімділігін арттыру, мәдениет пен білім саласын дамыту бағытындағы жұмыстарды жүйелі түрде жалғастыру біздің де басты міндетіміз болмақ.

Аделия ТУХБАТОВА,
астаналық Қазақстан халқы ассамблеясы журналистер клубының жетекшісі:

ДАМУДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ

– «Turkistan» газетіне берген сұхбатында Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы реформаларды жалғастыру, Үкіметтің халық алдындағы жауапкершілігі, ішкі және халықаралық деңгейде жаңа сынақтарға бейімделу қажеттілігі туралы айтты. Ол мемлекеттің орнықтылығы азаматтардың сенімінсіз, мемлекеттік органдардың әділ тәртібі мен тиімді жұмысынсыз мүмкін емес екенін атап өтті.

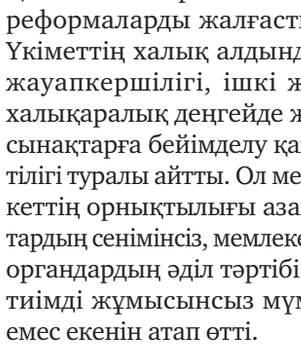
Әлеуметтік саланы дамытуға, атап айтқанда, ресурстарды әділ бөлуге, білім беруді қолдауға және адами әлеуетке көп көңіл бөлінді. Президент белгілеген барлық шешімнің орталығында адамдар мен олардың әл-ауқаты маңызды болып қалады.

Менің жеке өзім үшін, БАҚ қауымдастығының өкілі ретінде, Президенттің БАҚ рөлі туралы ұстанымы ерекше қызығушылық тудырады. Сұхбатта ол «БАҚ қоғамдық сана мен диалог мәдениетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады» деп нақты атап өтті. Бұл сөздер қазіргі заманғы журналистика тек жаңалықтар көзі ғана емес, сонымен қатар қоғамдағы тұрақтылық пен келісімге әсер ететін қоғамдық сенімнің маңызды институты екенін түсінуді көрсетеді. Астаналық Қазақстан халқы ассамблеясы журналистер клубының басшысы ретінде мен Президенттің журналистік жауапкершілікке баса назар аударуын түбегейлі маңызды деп санаймын.

Мемлекет басшысы «сөз бостандығы адамның сөзі үшін жауапкершілікпен тығыз байланысты» екенін атап өтті. Көпұлтты және көпконфессиялық Қазақстан жағдайында бұл әсіресе өзекті, себебі ақпаратты бұрмалау немесе сенсация жасау ауыр әлеуметтік салдарға әкелуі мүмкін.

Цифрландыру тақырыбы ерекше назар аударуға тұрарлық. Президент «цифрлық технологиялар мемлекеттік тиімділікті және Үкіметтің ашықтығын арттыру үшін жұмыс істеуі керек» деп атап өтті. БАҚ үшін бұл тек жаңа платформалар мен форматтарды игеруді ғана емес, сонымен қатар ақпарат тарату жылдамдығы экспоненциалды түрде артып келе жатқан цифрлық ортада кәсіби стандарттарды сақтау қажеттілігін білдіреді.

Жалпы алғанда, Қасым-Жомарт Тоқаевтың сұхбаты БАҚ саласы үшін нақты бағыттарды белгілейді. Онда цифрландыру дәуіріндегі журналистика елдің бірлігін нығайтуға және жаңғыртуға үлес қоса отырып, жауапкершілік, талдау және қоғамдық диалог кеңістігі болып қалуы керек екені атап өтілген.

Назгүл МАҚЖАН,
Астана қаласы әкімдігі жанындағы әйелдер істері және отбасы-демография саясаты жөніндегі комиссия төрағасының орынбасары:

НЕГІЗГІ БАСЫМДЫҚТАР БЕЛГІЛЕНДІ

– Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев «Turkistan» газетіне «Қазақстан жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басты» деген тақырыпта сұхбат беріп, онда 2026 жылдың негізгі басымдықтарын белгіледі.

Астана қаласы әкімдігі жанындағы әйелдер істері және отбасы-демография саясаты жөніндегі комиссия төрағасының орынбасары және қаланың Қоғамдық кеңесінің мүшесі ретінде мен бірқатар принципті тезистерге ерекше назар аудардым.

Реформалардың тиімділігі. Қазақстан әділдікке, заңдылыққа, жауапкершілік пен еңбекқорлыққа бәс тігіп, жаңғыру жолымен тұрақты алға қадам басуда.

Масылдықтан бас тарту. Президент шамадан тыс және бұрмаланған әлеуметтік жеңілдіктер тәуелділікті, қиянат пен алаяқтықты тудыратынын тарасынан айтты. Әлеуметтік мемлекет – жауапсыздықты ынталандыратын жүйе емес, шынымен мұқтаж адамдарға қолдау көрсету. Бұл – қоғамда бұрыннан қалыптасқан маңызды және шынайы әңгіме.

2026 жыл Цифрландыру және жасанды интеллект жылы болып жарияланды. Бейінді министрлік құру, суперкомпьютерлерді іске қосу, Astana Hub дамыту және кадрлар даярлау – болашақ экономика дамуы мен жаңа жұмыс орындарының іргетасы.

Әлеуметтік әділеттілік және қайырымдылық. Бизнестің қоғам алдындағы жауапкершілігіне ерекше назар аударылды. Қайырымдылық міндет емес, құрметті міндет деп аталды. «Мейірім» орденінің пайда болуы – жасампаз патриотизмді қоғамдық танудың маңызды символы.

«Таза Қазақстан» – құндылықтар жүйесі. Ойдағы, істегі, мемлекет пен адамдарға қатысты тазалық. Бұл бір реттік акция емес, елді жаңарту идеологиясы.

Жаңғыру дегеніміз тек технологиялар мен реформалар туралы емес. Бұл – тәуелді ойлаудан бас тарту, еңбекті құрметтеу, жеке жауапкершілік және жетілген азаматтық қоғам.

2026 жыл күрделі, бірақ қажетті шешімдер жылы болмақ. Біздің әрқайсымыз ел болашағы үшін өз үлесімізді қосамыз.

Зулфухар ҒАЙЫПОВ,
Астана қаласы Қоғамдық кеңесінің төрағасы, Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Ұлттық құрылтайдың мүшесі:

ҚОҒАМ ИГІЛІГІНЕ ҚЫЗМЕТ ЕТУ – МӘРТЕБЕЛІ ПАРЫЗ

– ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Turkistan» газетіне берген сұхбаты ел дамуының жаңа кезеңіне қатысты негізгі бағыттарды айқындап, қоғамдағы өзекті мәселелерге жүйелі көзқарас ұсынуымен ерекшеленеді. Сұхбат барысында Мемлекет басшысы реформалардың мәнін түсіндіруге, олардың әлеуметтік салдарын ашық айтуға және қабылданатын шешімдердің ұзақмерзімді нәтижесіне басымдық беруге ұмтылған. Ең алдымен, Президент экономиканың өсімі, ІЖӨ көлемінің артуы сияқты көрсеткіштерді атап өте отырып, басты қауіптердің бірі ретінде инфляция мәселесіне ерекше назар аударады. Бұл тұрғыда экономикалық саясаттың сапасын арттыру, бюджет қаражатын тиімді пайдалану және азаматтардың әл-ауқатына тікелей әсер ететін факторларды бақылауда ұстау қажеттігі айқын көрінеді. Сонымен бірге салық реформасына қатысты пікірлері қоғамда талқыланып жатқан сұрақтарға жауап беріп, бұл өзгерістердің «фискалдық науқан» емес, жүйелі қайта құру екенін көрсетеді.

Сұхбаттың маңызды бөлігінің бірі – энергетика және коммуналдық инфрақұрылымды жаңғырту тақырыбы. Мемлекет басшысы тариф саясатына қатысты ұстанымын ашық айтып, «әділетті тариф» қағидатын күшейту арқылы әлеуметтік әділдікті қамтамасыз ету мақсатын алға тартады. Бұл мәселе қоғамда әрдайым сезімтал тақырып болып келгендіктен, аталған бағыттағы реформалардың ашық түсіндіріліп, нақты әлеуметтік қолдау тетіктерімен қатар жүруі маңызды. Сонымен қатар Президент көлік-логистика әлеуетін арттыруды стратегиялық міндет ретінде атап, елдің транзиттік мүмкіндігін ұлттық мүддеге қызмет еткізуге бағытталған жоспарларды айқындайды. Ал туризм саласына қатысты ойлары нақты проблемаларды жасырмай, саланың сапалы дамуына қажетті тәртіп, сервис, кадр және жауапкершілік факторларын алдыңғы қатарға шығарады.

Сұхбатта ерекше орын алған тақырып – цифрландыру және жасанды интеллект. 2026 жылды Цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жариялау, заңнамалық және институционалдық өзгерістерді атап өту бұл бағыттың мемлекеттік деңгейде нақты күн тәртібіне шыққанын аңғартады. Дегенмен мұндай бастамалардың табысты болуы кадр даярлау, деректер сапасы, инфрақұрылым және қауіпсіздік мәселелеріне тікелей байланысты екені де анық.

Жалпы алғанда, бұл сұхбат – қоғамға реформалардың бағытын түсіндіретін, басымдықтарды нақтылайтын және мемлекеттік саясаттың негізгі қағидаттарын жария түрде жеткізетін мазмұнды материал. Сонымен бірге Президентіміз елдегі жүзеге асып жатқан реформаларға қатысты «Мен Мемлекет басшысы ретінде осындай жауапкершілікті өз мойныма аламын. Болашақта да бұған дайынмын. Менімен бірге жұмыс істеп жатқан азаматтар мұны жақсы біледі» деген сөзі барлық азаматтардың санасы мен жүрегіне үлкен сенім берді. Ең бастысы – айтылған жоспарлар мен ұстанымдардың нақты іске асуы, өлшенетін нәтижелермен бекітілуі және қоғаммен тұрақты диалог арқылы жүргізілуі.

Дана халқымызда «Бектері халқына, халқы бектеріне сенген ел ұзақ жасайды» деген қанатты сөз бар. Баршамыз Президентіміз жүргізіп отырған мемлекеттік саясат аясында бірлесіп, ортақ Отанымыз – Қазақстан Республикасының дамуына бір кісідей атсалысайық!

Ләззат РАЗБЕКОВА,
Технологиялық колледж директоры, Астана қаласы мәслихатының депутаты:

ЖАСТАР – ӨЗГЕРІСТІҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ

– Бүгінгі жастар туралы сөз болғанда әдемі ұранға еріп кету оңай, бірақ шындықты ашық айту керек. Қазір білім де, еңбек нарығы да нақты талап қояды – жай диплом, жай қатысу, жай «армандау» ештеңе шешпейді. Осы жерде жастардың шынайы рөлі анықталады: бір бөлігі жауапкершіліктен қашып, сылтау іздейді, ал екінші бөлігі үнсіз еңбектеніп, өсіп келеді. Президенттің «жастар – өзгерістің қозғаушы күші» деген сөзі біз үшін жай теория емес. Біз оны күнделікті тіршілікте көреміз: сабағына жауапкершілікпен қарайтын, мамандығын шын меңгеруге талпынатын, уақытын текке жоғалтпайтын жастар бар. Ертең елді алға бастыратыны – солар.

Колледждердегі орта – қоғамның шағын үлгісі. Мұнда да өмірдің нақты көрінісі бар: бір студент мүмкіндікті пайдаланып өседі, екіншісі дайын нәрсені күтумен уақыт жоғалтады. Біз үшін нағыз құндылық – өз ісіне адал, еңбекке төзімді, үйренуге қабілетті жастар. Өйткені кәсібін меңгермеген маман да, жауапкершілік алуға дайын емес азамат та елдің дамуына үлес қоса алмайды.

Патриотизмді жиі айтамыз. Бірақ патриоттық – биік сөз емес, күнделікті тәртіп пен еңбек мәдениеті. Уақытында келу, берілген істі соңына дейін орындау, мамандығын құрметтеу үшін емес, игеру үшін оқу – міне, осының өзі елге қызметтің бастамасы. Әдемі пікір айту емес, нақты нәтиже шығара білу маңызды.

Жиі «жастарға мүмкіндік берілмейді» деген пікір айтылады. Иә, жүйеде мәселе бар, оны жоққа шығара алмаймыз. Бірақ сонымен бірге оқу гранттары, дуальды білім, өндірістік тәжірибе, жұмыс берушімен бірге дайындалатын мамандықтар, жастар практикасы сияқты алаңдар бар. Мүмкіндік пен талап қатар жүруі тиіс. Тек жүйені кінәлап, жауапкершілікті сыртқа ысырып қою болашаққа серпін бермейді.

Жастардың арманы болғаны дұрыс. Бірақ арман нақты әрекетке ұласпаса, ол кейін өкіндіретін мүмкіндікке айналады. Арман – мақсатқа, мақсат – жоспарға, жоспар күнделікті еңбекке айналғанда ғана нәтиже береді. Өзгерістің басталатын жері – осы.

Азамат болудың басты өлшемі – өз өміріне өзі жауап беру. Уақытты бағалау, мамандығын меңгеру, еңбектен қашпау, өзін өсіруге ұмтылу – бұл жай жеке жетістік емес, қоғам алдындағы жауапкершілік. Бізге тұтынушы емес, құрастырып, жасай алатын буын керек.

Ел өзгерсін десек, жастарды тек мақтап, еркелете бермей, әділ талап қоя білуіміз қажет. Талап – шектеу емес, дамуға бағыт. Ал жастарға айтарымыз бір: өзгерісті күтіп жүрудің қажеті жоқ. Өзгерісті өз орныңнан баста – аудиториядан, шеберханадан, өндірістен, жұмыс орнынан баста. Сонда ғана «жастар – өзгерістің қозғаушы күші» деген сөз өмірдің өзімен дәлелденеді.

Өзгеріс сырттан келмейді. Өзгеріс адамның ішкі ұстанымынан басталады. Ал жауапкершілік алуға дайын жас болса, елдің ертеңіне сенім бар.

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

2026 ЖЫЛЫ ЕЛІМІЗДЕ НЕ ӨЗГЕРЕДІ?

Төлен ТІЛЕУБАЙ

Жыл басы еліміздің өмірінде өзгерістермен басталатыны анық. Қалыптасқан дәстүрмен 2026 жылдың негізгі өзгерістеріне шолу жасадық. Биыл да зейнетақы мен жәрдемақы көлемі өседі. Біржолғы зейнетақы төлемдерін пайдалану шегі де көтеріледі. Мобильді аударымдарды бақылауға қатысты жаңа ережелер күшіне еніп, байлыққа салық салынады. Жаңа баспананы тек банк арқылы ғана сатып аласыз.

МОБИЛЬДІ АУДАРЫМДАР ҚАЛАЙ БАҚЫЛАНАДЫ?

Жаңа жылдан бастап мобильді аударымдарды тексеру кезінде нақты 3 талап ескеріледі. Мысалы, бір адамға 100 адамнан 3 ай қатарынан жалпы сомасы 1020000 теңге аударылса, мұндай қаржы операциясы – кәсіпкерлік кіріс.

«Осы үш критерийдің бәрі болуы керек. Егер критерийлер бөлек болса, онда біз бақылауға алмаймыз. Иә, біз туыстарымызға, балаларымызға және достарымызға бәріміз ақша аударамыз, бұл орайда ешқандай сұрақ жоқ. Ал егер кәсіпкерлік қызмет болса, онда іс-шаралар қабылданады» деп түсіндіреді Қаржы министрінің орынбасары Ержан Біржанов.

Яғни адамның жеке шотына 3 ай қатарынан 100 түрлі адамнан 1 млн 20 мың теңгеден астам ақша түссе, ондай операциялар кәсіпкерлік кіріс белгісі бар әрекет ретінде қарастырылады.

ЗЕЙНЕТАҚЫ 10 ПАЙЫЗҒА ӨСЕДІ

Биыл әлеуметтік төлемдерді есептеуге арналған негізгі көрсеткіштер ұлғаяды. Мәселен, зейнетақының ең төмен мөлшері көтерілгенде одан аз зейнетақы төлеуге болмайды. Бұдан бөлек, халыққа әлеуметтік көмек бергенде ең төменгі күнкөріс деңгейі ескеріледі. Зейнетақының ең төменгі мөлшері – 69049 теңге (2025 жылы – 62771 теңге); ең төменгі мемлекеттік базалық зейнетақы төлемі – 35596 теңге (2025 жылы – 32360 теңге); айлық есептік көрсеткіш – 4325 теңге (2025 жылы – 3932 теңге); ең төменгі күнкөріс деңгейі – 50851 теңге (2025 жылы – 46228 теңге); ең төменгі жалақы 85000 теңге (2025 жылы тура сондай) көлемінде болады. 2026 жылы ең төменгі жалақының көлемі өзгермейді. Үкімет оны алдағы 3 жылда қарастырады. Ал айлық есептік көрсеткіш өскеннен кейін айыппұлдардың көлемі артады. Дәл осы көрсеткішпен жәрдемақылар да басқаша есептеледі.

ЖӨРГЕКПҰЛДЫҢ МӨЛШЕРІ ҚАНДАЙ БОЛАДЫ?

Биыл бала туғанда берілетін біржолғы мемлекеттік жәрдемақы көбейеді. Мәселен, бірінші, екінші және үшінші балаға – 164350 теңге (38 АЕК); төртінші және одан кейінгі балаларға – 272475 теңге (63 АЕК). Ал егіз, үшем немесе төртем болса, мемлекеттік жәрдемақы әр балаға жеке-жеке есептеледі. Бұдан бөлек, міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатыспаған жұмыс істемейтін әйелдерге бала 1,5 жарым жасқа толғанша ай сайын төлемақы беріледі. Оның көлемі мынадай: бірінші балаға – 24912 теңге (5,76 АЕК); екінші балаға – 29465 теңге (6,81 АЕК); үшінші балаға – 33951 теңге (7,85 АЕК); төртінші және одан кейінгі балаларға – 38503 теңге (8,9 АЕК). Декретке дейін жұмыс істеген әйелдердің бала күтіміне байланысты алатын ай сайынғы әлеуметтік төлемі бөлек есептеледі. Оның мөлшері бала туғанға дейін соңғы екі жылдағы орташа айлық табыстың 40 пайызын құрайды.

ЖИНАҚТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ШЕГІ ӨСТІ

2026 жылдан бастап зейнетақының ең төменгі мөлшері мен ең төменгі күнкөріс деңгейі өскеннен кейін зейнетақы жинақтарының ең төменгі жеткілікті шегі де орта есеппен 10 пайызға ұлғаяды. Осылайша былтыр 30 жастағы адамның біржолғы зейнетақы төлемдерін пайдалану шегі 4580000 теңге болса, биыл бұл көрсеткіш 5120000 теңге болады.

ЖАРНАЛАР БЮДЖЕТТЕН ТӨЛЕНЕДІ

Биыл 1 қаңтардан бастап міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) жүйесіне қатысты маңызды өзгерістер күшіне енді. Бұдан былай 1 млннан астам қазақстандықтардың жарналары жергілікті бюджет есебінен төленеді. Қазір елімізде 3,3 млн адам МӘМС жүйесінен тыс қалған. Соның ішінде 2,4 млн азаматтың өмір сүру деңгейі орташа және қанағаттанарлық болса, 1 млн азаматтың табысы төмен. Осы санат үшін жарналарды төлеу міндеті жергілікті атқарушы органдарға жүктеледі. Ресми тіркелген жұмыссыздар үшін де МӘМС жарнасын әкімдіктер төлейді. Сондай-ақ 2026 жылдың 1 қаңтарынан бастап МӘМС жүйесіне кемі 5 жыл бойы тұрақты жарна төлеген азаматтардың мәртебесі төлем уақытша тоқтаған жағдайда да 6 ай бойы сақтандырылады.

РЕФОРМА ҚАЛАЙ ІСКЕ АСАДЫ?

1 қаңтардан бастап Қазақстанда салық реформасына қатысты өзгерістер жүзеге асырылады. Мәселен, салық саны 20 пайызға азаяды, ал жеңілдіктер мен алымдар оңтайландырылады. Енді Салық кодексінің негізгі жаңалықтарына келейік. Биыл қосылған құн салығының (ҚҚС) жаңа базалық мөлшерлемесі – 16 пайыз; қосылған құн салығы бойынша міндетті есепке қою үшін айналымның төменгі шегі 10 мың айлық есептік көрсеткішке (40 миллион теңге) дейін төмендетіледі. Сондай-ақ дәрі-дәрмек пен медицина қызметтеріне төмендетілген ҚҚС мөлшерлемесі белгіленді (2026 жылдан – 5 пайыз, 2027 жылдан – 10 пайыз). Бірыңғай зейнетақы жинақтаушы қорынан (БЖЗҚ) төленетін зейнетақы төлемдері жеке табыс салығынан босатылады. Сонымен қатар пайдалану мерзімі 10 жылдан асқан автокөліктерге көлік салығы төмендетілді. Мүгедектігі бар адамдарға әлеуметтік салықтық шегерімдер 882-ден 5000 АЕК-ке дейін ұлғайтылды. Ал арнаулы салық тәртібі оңтайландырылды. Оны тек өзін-өзі жұмыспен қамтығандар, оңайлатылған декларация негізінде жұмыс істейтіндер және шаруа қожалықтары қолдана алады. Тағы бір өзгеріс – биыл көпбалалы отбасыларға салық жеңілдіктері жойылады.

БАЙЛЫҚ САЛЫҒЫ ҚАЛАЙ ЕСЕПТЕЛЕДІ?

Жаңа Салық кодексінде байлыққа салынатын салық та бар. Ол «жеке табыс салығының прогрессивті мөлшерлемесі» деп аталады. Биылдан бастап жылдық жалпы табысы 8500 айлық есептік көрсеткіштен (2026 жылы – 36,7 млн теңге) асатын азаматтарға 15 пайыз мөлшерінде салық салынады. Бұдан бөлек, 10 пайыз акциз түрінде салық қымбат өнімдерге салынады. Ондай өнімдер: құны 75 миллион теңгеден асатын автокөліктер; құны 100 миллион теңгеден асатын кемелер; әр литрінің құны 500 мың теңгеден асатын алкоголь өнімі; әр данасының құны 10 мың теңгеден асатын темекі өнімдері. Сондай-ақ жалпы құны 450 миллион теңгеден асатын жылжымайтын мүліктің салығы көтеріледі. Байлық салығы кәсіпкерлерге емес, тек жеке тұлғаларға салынады. Ал 150 мың теңгеге дейін жалақы алатын жұмысшылар табыс салығынан босатылады.

ӘЛЕУМЕТТІК АЗЫҚ-ТҮЛІК ТІЗІМІ ҰЛҒАЙДЫ

Қазіргі кезде әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының тізіміне 19 тауар кіреді. Олар: ұн (I сұрып), осы ұннан жасалған нан, макарон, қарақұмық жармасы, күріш, картоп, сәбіз, пияз, қырыққабат, қант, күнбағыс майы, сиыр еті (жауырын мен төс еті), құс еті, пастерленген сүт (2,5%), айран (2,5%), сары май, жұмыртқа (I санат), тұз бен ірімшік (5-9%). Дәл осы тауарларға 15 пайыздан артық үстеме баға қосуға болмайды. 6 қаңтардан бастап әлеуметтік азық-түлік тауарлары тізіміне тағы 14 тауар қосылды. Солардың қатарында қызанақ, қияр, алма, сиыр еті (сүйегімен бірге), тартылған ет, қой еті (сүйегімен бірге), жаңа ауланған және тоңазытылған балық, ультрапастерленген сүт, қаймақ, қатты ірімшік пен қара шай бар. Осы тауарлардың баға үстемесіне қатысты шектеу 3 айға енгізілді. Бұл мерзім әрі қарай да ұзартылуы мүмкін.

АЙЫППҰЛДАР ӨСІП, САҚТАНДЫРУ ҚЫМБАТТАЙДЫ

1 қаңтардан бастап жол ережесін бұзғаны үшін айыппұлдар көлемі өседі. Мысалы, ең жиі кездесетін 5 АЕК көлеміндегі айыппұл – жылдамдықты 10-20 шақырым/сағ-қа арттырғаны үшін, қауіпсіздік белдігін тақпағаны, шлемсіз жүргені үшін, тоқтау мен тұрақ ережесін бұзғаны үшін салынатын айыппұл 2026 жылғы 1 қаңтардан бастап 21625 теңгеге дейін өседі (бұрынғы мөлшері – 19660 теңге). Бағдаршамның қызыл шамынан өтіп кету, жылдамдықты 20-40 шақырым/сағ-қа арттыру, мүгедектерге арналған орындарға заңсыз көлік қою немесе жаяу жүргіншіні жолақта өткізбеу сынды ереже бұзушылыққа салынатын 10 АЕК көлеміндегі айыппұл 2026 жылдан бастап 43250 теңгеге дейін өседі (бұрынғы мөлшері – 39320 теңге). Ал көлік жүргізу құқығынан айырылған адамның рульге отыруы немесе жол-көлік оқиғасы орнынан кетіп қалу сияқты бұзушылықтарға тағайындалатын 50 АЕК айыппұл 196600 теңгеден 216250 теңгеге дейін артады. 1 қаңтардан бастап утильалымның базалық мөлшерлемесі 50 АЕК-ке дейін өсіп, 196600 теңгеден 216250 теңгеге жетеді. Соның нәтижесінде: 1000 см³-қа дейінгі жеңіл көлік үшін ең төменгі төлем 324375 теңге болады, 1001-2000 см³ – 756875 теңге, 2001-3000 см³ – 1081250 теңге, 3 литрден жоғары – 2486875 теңге. Электромобиль импорттаушылары үшін утильалым бұрынғыдай нөлдік мөлшерде қалады. Автокөлікті бастапқы тіркеу үшін алынатын алымның ең төменгі мөлшері (0,25 АЕК) 983 теңгеден 1081,25 теңгеге дейін өседі. 3 жылға дейінгі көліктерді тіркеу үшін төленетін 50 АЕК, 196600 теңгеден 216250 теңгеге дейін көтеріледі. Ал жасы 3 жылдан асқан көліктерге арналған ең қымбат бастапқы тіркеу (500 АЕК) 1966000 теңгеден 2162500 теңгеге жетіп, шамамен 200000 теңгеге артады. 2026 жылдың 1 қаңтарынан бастап автокөлікті сақтандыру құны да өзгереді. Себебі базалық сақтандыру сыйақысы да АЕК-ке байланысты есептеледі (2025 жылы 1,9 АЕК – 7470,8 теңге). Сонымен қатар қаржы реттеушісі жүргізушілерді сақтандыру класы бойынша кейбір түзету коэффициенттерін қайта қарауды жоспарлап отыр. Бұл коэффициенттердің қандай болатыны әзірге белгісіз, бірақ сақтандыру полисінің құны міндетті түрде өзгереді.

БАСПАНА АЛАТЫНДАР НЕНІ БІЛУІ КЕРЕК?

2026 жылдан бастап Қазақстанда жылжымайтын мүлік нарығына қатысты бірқатар маңызды жаңашылдық күшіне енеді. Қолма-қол есеп айырысуға тыйым салынады. 2026 жылдан бастап салынып жатқан үйден пәтерді тек банк арқылы, қолма-қол емес есеп айырысу жолымен ғана сатып алуға болады. Қолма-қол төлемге толық тыйым салынады. Сонымен қатар үй салушылар пәтерді тек бірыңғай оператордың кепілдігі немесе әкімдіктің рұқсаты болған жағдайда ғана сата алады. Осындай шарттар орындалса, үлестік қатысу шарты (ДДУ) жасалады.

ЖАСАМПАЗ ЖЫЛДЫҢ ЖАРҚЫН КҮНДЕРІ

1. Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 35 жыл (16.12.1991 ж.);

2. Қазақстан Республикасы қос палаталы Парламентінің құрылғанына 30 жыл (1996 ж.);

3. Алматы қаласындағы «Тәуелсіздік» монументінің ашылғанына 30 жыл (16.12.1996 ж.);

4. Қазақ халқына нәубет әкелген ашаршылыққа 105 жыл (1921 ж. басталған);

5. Қазақстанда Біріккен Ұлттар Ұйымымен бірлескен экологиялық саммит өтеді (сәуір айы);

6. Республикалық «Жас Алаш» газетінің алғашқы санының шыққанына 105 жыл (21.03.1921 ж.);

7. Баку қаласында өткен Түркі елдерінің I съезіне 100 жыл толады (23 наурыз 1926 ж). Съезге Әлихан Бөкейхан бастаған Қазақстан делегациясының құрамында Нәзір Төреқұлов, Біләл Сүлеев, Елдес Омаров болған;

8. М.Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театрына 100 жыл (10 қаңтар 1926 жыл);

9. «Қазақ радиосының» алғашқы хабар таратқанына 105 жыл. Бірінші хабар эфирге 1921 жылдың 1 қазанында Орынбордан шыққан;

10. Мәскеуде өткен ең алғашқы Қазақстан әдебиеті мен өнері күндеріне 90 жыл (1936 ж.);

11. Ұлы Отан соғысының басталғанына 85 жыл (22.06.1941 жыл);

12. Желтоқсан оқиғасына 40 жыл (16-17 желтоқсан 1986 жыл);

13. Чернобыль атом электр стансасындағы апатқа 40 жыл (26 сәуір 1986 жыл);

14. Семей полигонының жабылғанына 35 жыл. Сынақ полигонын жабу туралы Жарлыққа 29 тамыз 1991 жылы қол қойылды;

15. Әз-Наурыз мерекесінің елімізде қайта жаңғырып, тойлана бастағанына 35 жыл толады (1991 жыл);

16. Қазақ мемлекеттік ұлттық университетіне ұлы философ, энциклопедист-ғалым әл-Фараби есімінің берілгеніне 35 жыл (23.10.1991 жыл);

17. Қазақтың тұңғыш ғарышкері Тоқтар Әубәкіровтің ғарышқа ұшқанына 35 жыл (2 қазан 1991 жыл);

18. Көрнекті ақын, белгілі драматург, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының иегері, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Серік Тұрғынбекұлы 80 жаста (1.03.1946 ж.);

19. Қазақстанның Халық қаһарманы, полиция капитаны Ғазиз Байтасовтың бейбіт күндегі ерлігіне 15 жыл және туғанына 55 жыл (3.04.1971-12.11.2011 жж.);

20. Астанадағы Қалибек Қуанышбаев атындағы Қазақ ұлттық музыкалық драма театрының ашылғанына 35 жыл. Театр 1991 жылдың 15 қарашасында Ғ.Мүсіреповтің «Ақан сері-Ақтоқты» спектаклімен ашылды;

21. Әлемде алып держава атанған КСРО мемлекетінің ресми тарқағанына 35 жыл (25 желтоқсан 1991 жыл);

22. Шанхай Ынтымақтастық Ұйымының құрылғанына (ШОС) 25 жыл (2001 ж.);

23. Л.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ашылғанына 30 жыл (23 мамыр 1996 ж.);

24. «Шалқар» радиосының ашылғанына 60 жыл (1966 ж.);

25. XXV қысқы Олимпиада ойындары Италияның Милан және Кортина д'Ампеццо қалаларында 6-22 ақпан аралығында спорттың 16 түрінен өтеді;

26. Америка, Мексика және Канада елдерінде футболдан әлем чемпионаты өз жалауын көтереді;

27. Кеңес Одағының Батыры, тұңғыш ұшқыш-космонавт, майор Юрий Гагариннің ғарышқа ұшқанына 65 жыл (12.04.1961 ж.);

28. Қазақ ордасындағы ең ұлы хандардың бірі, ұлтымыздың даңқты перзенті Абылай ханның туғанына 315 жыл (1711-1781 жж.);

29. Қазақтың аты аңызға айналған көрнекті қолбасшысы Наурызбай батырдың (Құттымбетұлы) туғанына 320 жыл (1706-1781 жж.);

30. Әйгілі Бөлтірік шешеннің туғанына 255 жыл (1771-1845 жж.);

31. Жыр алыбы Жамбыл Жабаевтың дүниеге келгеніне 180 жыл (28.02.1846-22.06.1945 жж.);

32. Атақты әнші, композитор Майра Уәлиқызының (Шамсутдинова) туғанына 165 жыл (1861-1927 жж.);

33. Аса көрнекті мемлекет қайраткері, Алаш партиясының жетекшісі, Алашорда үкіметінің төрағасы, публицист, ғалым, аудармашы Әлихан Бөкейханның туғанына 160 жыл (05.03.1866-27.09.1937 жж.);

34. Белгілі жазушы, публицист, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Алдан Смайыл 80 жаста (3.10.1946 ж.);

35. Алаш қайраткері, ғалым, драматург, жазушы, журналист Қошке (Қошмұхамбет) Кемеңгерұлының туғанына 130 жыл (15.07.1896-21.12.1937 жж.);

36. Кемеңгер ойшыл, фольклортанушы, философ, тарихшы, этнограф, қазақ мәдениеті мен әдебиетінің биік тұлғасы Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының дүниеден өткеніне 95 жыл (1856-27.11.1931 жж.);

37. Жауырыны жерге тимеген даңқты палуан Қажымұқан Мұңайтпасовтың туғанына 155 жыл (7.04.1871-12.08.1948 жж.);

38. Қазақтан шыққан тұңғыш заң магистрі, Алаш зиялысы, қайраткер Жақып Ақпаевтың туғанына 150 жыл (25.10.1876-4.07.1934 жж.);

39. Рухы биік жырау, термеші, халық ақыны, көптеген жыр-дастанның авторы әрі орындаушысы Қазанғап Байболұлының туғанына 135 жыл (1891-1945 жж.);

40. Қазақ АКСР Орталық Атқару комитетінің төрағасы болған аса көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері Ұзақбай Құлымбетовтің туғанына 135 жыл (5.03.1891-21.03.1938 жж.);

41. Көрнекті қоғам және мемлекет қайраткері, «Алаш» партиясы мен «Алашорда» қозғалысы жетекшілерінің бірі, қазақтың тұңғыш математигі, профессор, белгілі ағартушы, қазақ тіліндегі тұңғыш «Жоғарғы математика курсы» оқулығының авторы Әлімхан Ермековтің туғанына 135 жыл (1891-20.06.1970 жж.);

42. Даңқты күріш өсіруші, екі мәрте Социалистік Еңбек Ері, КСРО Мемлекеттік сыйлығының лауреаты Ыбырай Жақаевтың туғанына 135 жыл (16.05.1891-19.09.1981 жж.);

43. Ұлттық театр өнерінің негізін қалаушылардың бірі, өнер саңлағы, Социалистік Еңбек Ері, үш мәрте Ленин орденінің кавалері, Халық әртісі Серке Қожамқұловтың туғанына 130 жыл (05.05.1896-31.12.1979 жж.);

44. Екі мәрте Социалистік Еңбек Ері, «малшылардың маршалы» атанған шопан Жазылбек Қуанышбаевтың туғанына 130 жыл (29.03.1896-01.09.1986 жж.);

45. Қоғам қайраткері, Қазақстанда колхоз құрылысын алғаш ұйымдастырушылардың бірі, екі мәрте Социалистік Еңбек Ері Нұрмолда Алдабергеновтің туғанына 120 жыл (20.12.1906-17.11.1967 жж.);

46. Атағы жер жарған актер, әні әлемді шарлаған композитор, дауысы дүниені теңселткен әнші, дәулескер күйші, Қазақ КСР-нің Халық әртісі (1938 ж.) Манарбек Ержановтың туғанына 125 жыл (8.03.1901-14.11.1966 жж.);

47. Әскери қайраткер, қазақ офицерлері арасынан шыққан тұңғыш генерал-майор Шәкір Жексенбаевтың туғанына 125 жыл (28.02.1901-23.02.1988 жж.);

48. Белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, селекционер ғалым, биология ғылымдарының докторы, Қазақ КСР Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі Кәрім Мыңбаевтың туғанына 120 жыл (15.08.1906-30.09.1948 жж.);

49. Ұлтымыздың аса дарынды ақын қызы, Қазақстанның Халық жазушысы, «Құрмет белгісі» орденінің кавалері Мәриям Хакімжанованың туғанына 120 жыл (16.12.1906-1986 жж.);

50. Ұлттық музыка өнерінің дамуына өлшеусіз үлес қосқан және қазақтың кәсіби музыка өнерінің негізін қалаушылардың бірі, әйгілі композитор, Қазақстанның Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, өнертану ғылымының докторы, академик Ахмет Жұбановтың туғанына 120 жыл (29.04.1906-30.05.1968 жж.);

51. Әл-Фарабиді атажұртымен таныстырған ғалым, фарабитану ғылымының негізін салған Ақжан Машановтың туғанына 120 жыл (02.11.1906 -02.05.1997 жж.);

52. Қ.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетінің тұңғыш ректоры, көрнекті қоғам қайраткері, Алаш арыстарының бірі Әшір Бүркітбаевтың туғанына 115 жыл (17.12.1906-ақпан 1938 жж.);

53. Ұлы Отан соғысының қаһарманы, Кеңес Одағының Батыры, атақты мерген Ыбырайым Сүлейменовтің туғанына 115 жыл (1911-15.10.1943 жж.);

54. Қазақтың дауылпаз ақыны, Ұлы Отан соғысына қатысушы Қасым Аманжоловтың туғанына 115 жыл (10.10.1911-18.01.1955 жж.);

55. Атақты театр және кино актері, опера әншісі, Қазақстанның Халық әртісі Кәукен (шын аты Әбдірахым) Кенжетаевтың туғанына 110 жыл (26.04.1916-15.03.2008 жж.);

56. Қазақ жастары арасынан шыққан тұңғыш КСРО спорт шебері және ұлттық бокстың атасы атанған Шоқыр Бөлтекұлының туғанына 110 жыл (29.10.1916-06.04.1994 жж.);

57. Айтулы актриса, халық әндерін тамылжыта орындаушы әнші, Қазақ КСР-інің Халық әртісі Рахия Қойшыбаеваның туғанына 110 жыл (15.10.1916-26.02.1963 жж.);

58. Айтулы қазақ ақыны, Қазақстанның Халық жазушысы, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Хамит Ерғалиевтың туғанына 110 жыл (14.10.1916-13.12.1997 жж.);

59. Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, айтулы заңгер, заң ғылымдарының докторы, профессор, Ұлттық ғылым академиясының академигі Салық Зимановтың туғанына 105 жыл (02.04.1921-04.11.2011 жж.);

60. Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, талантты дипломат Балжан Бөлтірікованың туғанына 105 жыл (15.11.1921-11.05.1998 жж.);

61. Атақты кинорежиссер, Қазақ КСР-інің еңбек сіңірген өнер қайраткері, «Менің атым Қожа» фильмінің қоюшы режиссері Абдолла Қарсақбаевтың туғанына 100 жыл (02.10.1926-02.08.1978 жж.);

62. КСРО және Қазақ КСР-інің Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, дүлдүл опера әншісі Ермек Серкебаевтың туғанына 100 жыл (04.07.1926-16.11.2013 жж.);

63. Қазақ журналистикасының дамуына аса зор үлес қосқан ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Темірбек Қожакеевтің туғанына 100 жыл (17.12.1926-29.12.2003 жж.);

64. Аса көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақ КСР-і Мәдениет министрі, этнограф, тарих ғылымдарының кандидаты, ұлттық руханияттың дамуына өлшеусіз үлес қосқан өзегі мықты Өзбекәлі Жәнібековтің туғанына 95 жыл (28.08.1931-24.02.1998 жж.);

65. Ақиық ақын Мұқағали Мақатаевтың дүние есігін ашқанына 95 жыл (9.01.1931-27.03.1976 жж.). Артында өшпес өлеңдер қалдырған Мұқағали ақын небәрі 45-ақ жас жасаған;

66. Аса көрнекті театр және кино актрисасы, Қазақ КСР Халық әртісі Зәмзәгүл Шәріпованың туғанына 95 жыл (31.08.1931-14.07. 2018 жж.);

67. Асқан талантты кино және театр актері, педагог, Қазақ КСР Халық әртісі Ыдырыс Ноғайбаевтың туғанына 95 жыл (15.05.1931-01.09.1989 жж.);

68. Аса дарынды кино және театр актрисасы, КСРО және Қазақ КСР Халық әртісі, КСРО және Қазақ КСР Мемлекеттік сыйлықтарының лауреаты Фарида Шәріпованың туғанына 90 жыл (16.12.1936-24.09.2010 жж.);

69. Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстанның Еңбек Ері, Қазақстанның Халық жазушысы Әбіш Кекілбаевтың туғанына 90 жыл (06.12.1936-11.12.2015 жж.);

70. Көрнекті ақын және жазушы, қоғам қайраткері, белгілі дипломат, Қазақстанның Халық жазушысы, Қазақстанның Еңбек Ері Олжас Сүлейменов 90 жасқа толады (18.05.1936 ж.);

71. Дарынды күйші, Қазақстанның еңбек сіңірген әртісі Рахым Тәжібаевтың туғанына 80 жыл (28.05.1946-2011 жж.);

72. Белгілі театр актері, Қазақстанның Халық әртісі Сәбит Оразбаев 90 жаста (29.01.1936 ж.);

73. Белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, дипломат, экономика ғылымдарының докторы, тәуелсіз Қазақстанның тұңғыш және ең соңғы вице-президенті Ерік Асанбаевтың туғанына 90 жыл (10.03.1936-23.08.2004 жж.);

74. Аса көрнекті композитор, Қазақстанның Халық әртісі, музыка педагогы, профессор Базарбай Жұманиязовтың туғанына 90 жыл (01.11.1936-17.08.2015 жж.);

75. Абай атындағы Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, Қазақстанның Халық жазушысы Қабдеш Жұмаділовтың туғанына 90 жыл (24.04.1936-05.04.2021 жж.);

76. Атақты композитор, өнер зерттеушісі, жазушы, суретші, Қазақстанның Еңбек Ері Илья Жақанов 90 жасқа толады (06.05.1936 ж.);

77. Белгілі жазушы, айтулы аудармашы, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, тәуелсіз «Тарлан» сыйлығының лауреаты Сайын Мұратбековтің туғанына 90 жыл (15.11.1936-15.03.2007 жж.);

78. Үйғыр халқы өнерпаздары арасынан «Қазақстанның Халық әртісі» атағын тұңғыш алған белгілі эстрада әншісі, Алматы облысының құрметті азаматы Гүлвира Разиева 90 жасқа келеді (19.07.1936 ж.);

79. Даңқты боксшы, КСРО спортына еңбек сіңірген шебер, Қазақ КСР-іне еңбек сіңірген жаттықтырушы, бокстан Қазақстан ұлттық құрама командасының бас жаттықтырушысы болған Әбдісалан Нұрмахановтың туғанына 90 жыл (19.04.1936-2002 жж.);

80. Қазақстанның Халық әртісі Қадыр Жетпісбаевтың туғанына 85 жыл (20.12.1941-21.04.1999 жж.);

81. Айтулы ақын, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, Жамбыл облысының құрметті азаматы Күләш Ахметованың туғанына 80 жыл (25.04.1946-13.11.2025 жж.);

82. Қазақтың тұңғыш ғарышкері, Кеңес Одағының Батыры, Қазақстанның Халық қаһарманы Тоқтар Әубәкіров 80 жаста (27.07.1946 ж.);

83. Аса дарынды дәулескер күйші, атақты композитор, дирижер, Қазақстанның Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, педагог Қаршыға Ахмедияровтың туғанына 80 жыл (25.03.1946-07.06.2010 жж.);

84. Қазақтың көрнекті ақыны Кеңшілік Мырзабеков тірі болғанда 80 жасқа толар еді (06.06.1946-30.01.1989 жж.);

85. Атақты композитор, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері Кеңес Дүйсекеевтің туғанына 80 жыл (10.02.1946-09.06.2020 жж.);

86. Қазақстан Республикасының Халық әртісі Гүлжан Әспетова 80 жасқа толады (28.05. 1946 ж.);

87. Қазақстанның Мемлекеттік сыйлығының лауреаты және еңбек сіңірген қайраткері, белгілі кинорежиссер Сатыбалды Нарымбетовтің туғанына 80 жыл (07.03.1946-08.07.2021 жж.);

88. Белгілі ақын, аудармашы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Шөмішбай Сариевтің туғанына 80 жыл (15.04.1946-15.02.2021 жж.);

89. Белгілі қоғам қайраткері, айтулы журналист, жазушы, теледраматург, қазақ телевизиясының ардагері, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Халықаралық телевизия және радио академиясының академигі Сұлтан Оразалиннің туғанына 85 жыл (30.04.1941-22.08.2021 жж.);

90. Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Сауытбек Абдрахманов 75 жасқа толады (7.11.1951 ж.);

91. Қаламы қарымды журналист, айтулы жазушы, сценарист, «Егемен Қазақстан» газетінің бас редакторы қызметін атқарған, Б.Бұлқышев атындағы және Қазақстан Жазушылар одағы арнайы сыйлықтарының лауреаты Жанболат Аупбаев 75 жаста (24.12.1951 ж.);

92. Есімі әлемге әйгілі палуан, грек-рим күресінен Олимпиада және әлем чемпионы, КСРО-ның еңбек сіңірген спорт шебері, Қазақстанның Еңбек Ері, Жамбыл облысының құрметті азаматы Жақсылық Үшкемпіровтің туғанына 75 жыл (6.05.1951-02.08.2020 жж.);

93. Әйгілі театр және кино актрисасы, Қазақстанның Халық әртісі, қазақтың «Қыз Жібегі» атанған Меруерт Өтекешова 75 жастың биігіне шығып отыр (25.02.1951 ж.);

94. Атақты театр және кино актері, дарынды кинорежиссер, Қазақстанның Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Досхан Жолжақсынов 75 жаста (07.10.1951 ж.);

95. Атақты опера әншісі, КСРО және Қазақ КСР-і Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, Қазақстанның Еңбек Ері, профессор Әлібек Дінішев 75 жаста (07.07.1951 ж.);

96. Жазушы, журналист, Қазақстан Жазушылар одағының төрағасы, Қазақстанның еңбек сіңірген қызметкері Мереке Құлкенов 75 жаста (1951 ж.);

97. Белгілі ақын, журналист, қазақтың атамұра өнері – ақындар айтысын қайта жаңғыртуға аса зор үлес қосқан, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, М.Мақатаев атындағы сыйлықтың екі мәрте иегері Жұрсін Ерман 75 жасқа толады (12.02.1951 ж.);

98. Шәкәрім Құдайбердіұлы атындағы, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты, жазушы, абайтанушы, әуезовтанушы, алаштанушы, филология ғылымдарының докторы Тұрсын Жұртбай 75 жаста (15.08. 1951 ж.);

99. Классикалық күрестен (грекрим) екі дүркін әлем, Еуропа, бірнеше мәрте КСРО, Олимпиада чемпионы, Халықаралық күрес федерациясының (FILA) даңқ залына есімі енген жалғыз қазақстандық палуан, КСРО-ға еңбек сіңірген спорт шебері Шәміл Серіковтің туғанына 70 жыл (05.03.1956-22.11.1989 жж.);

100. Бокстан Қазақстаннан шыққан тұңғыш әлем чемпионы, КСРО-ға еңбек сіңірген спорт шебері Валерий Рачковтың туғанына 70 жыл (24.04.1956 ж.);

101. Атақты күйші, белгілі композитор, Қазақстанның халық әртісі, Абай атындағы Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Секен Тұрысбек 65 жаста (22.03. 1961 ж.);

102. Желтоқсан оқиғасының құрбаны, Қазақстанның Халық қаһарманы Қайрат Рысқұлбековтің туғанына 60 жыл (13.03.1966-21.05.1988 жж.);

103. Жезтаңдай әнші, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері, дәстүрлі әндер зерттеушісі Сәуле Жанпейісова 60 жаста (14.08.1966 ж.);

Ескерту: бұл мәліметтерге кейбір айтулы даталар мен белгілі тұлғалардың кірмей қалуы әбден ықтимал. Сондықтан оған үлкен түсіністікпен қараған абзал.

Қырғызәлі ТІЛЕУОВ,
мемлекеттік қызмет
ардагері, зейнеткер,
Астана қаласы

№1 (4899) 06/01/2026 Сейсенбі

2026 ЖЫЛ: ӘЛЕМДІК ТӘРТІПТІҢ ЖАҢА ДӘУІРІ

2026 жыл әлем үшін «қалыпты даму» кезеңі бола қоймайтыны анық. Соңғы жылдары қалыптасқан геосаяси қайшылықтар, соғыстар, санкциялар, энергетика дағдарысы мен технология бәсекесі халықаралық жүйенің іргетасын шайқалтып үлгерді. Алдағы жыл сол өзгерістердің нақты салдары көрінетін, жаңа күш тепе-теңдігі қалыптасатын кезең болмақ, яғни бұл бұрынғы ережелердің әлсіреп, жаңа тәртіп әлі толық орнықпаған өтпелі дәуір сипатымен ерекшеленбек.

Қалиакбар ҮСЕМХАНҰЛЫ

БАЯУ ӨСІМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ТӘУЕКЕЛ

Әлемдік экономикалық жағдай тұрғысынан алғанда, 2026 жыл да тұрақтылық кезеңі болады деу қиын. Инфляция қысымы, өндіріс тізбегінің үзілуі, қаржы нарығындағы белгісіздік пен мемлекеттердің протекционистік саясаты жаһандық экономиканың баяулауына әкелуде. Бұл үрдістер дамыған елдер мен дамушы мемлекеттер арасындағы алшақтықты тереңдетіп, жаңа экономикалық орталықтардың қалыптасуына жол ашуы мүмкін. Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының бағалауынша, жаһандық экономикалық өсім баяулай түседі: 2025 жылғы 3,2 пайыздан 2026 жылы 2,9 пайызға дейін төмендеуі мүмкін. Бұл көрсеткіш, сырттай қарағанда, тым күрделі көрінбеуі ықтимал, алайда оның астарында құрылымдық әлсіздік пен тұрақсыздық жатыр. Өйткені әлемдік экономика бірнеше қысым факторын қатар сезінуде. Бір жағынан, жоғары инфляция халықтың нақты табысын азайтып, ішкі сұранысты тежеп отыр. Екінші жағынан, пайыз мөлшерлемесінің жоғары деңгейі инвестиция белсенділігін шектеп, бизнес үшін қымбат несие дәуірін қалыптастырды. Үшіншіден, саудадағы кедергілер мен жеткізу тізбегінің қайта құрылуы жаһандық нарықты бөлшектенуге итермелеуде.

УАҚЫТША ТЫНЫШТЫҚ, ТАМЫРЫ ТЕРЕҢ ҚАЙШЫЛЫҚ

Әлемдегі ең ірі экономикалық қуатқа ие екі ел – АҚШ пен Қытай арасындағы тарифтік сауда соғысы 2026 жылы да халықаралық күн тәртібінің өзегінде қала бермек. Өткен жылдың қазан айында АҚШ президенті Дональд Трамп пен Қытай төрағасы Си Цзиньпин кездесіп, сауда соғысын 12 айға тоқтата тұруға келіскеннен кейін шиеленіс уақытша бәсеңдегендей болды. Алайда сарапшылардың басым бөлігі бұл келісімді ұзақмерзімді бейбіт шешім емес, тактикалық үзіліс деп бағалайды. Себебі тараптар арасындағы басты қайшылықтар – өндіріс, технология, қауіпсіздік және ықпал аймақтары мәселесі – түбегейлі шешілген жоқ. Сондықтан кедендік тарифтер, субсидиялар мен санкциялар 2026 жылы да экономикалық қару ретінде қолданылуы мүмкін. Оның үстіне Қытай мен АҚШ арасындағы текетірес қорғаныс технологиялары, жасанды интеллект, кванттық есептеу және робототехника сияқты жоғары технологиялы салалардағы бәсекені де күрт күшейтті. Технология XXI ғасырда әскери қуаттың, экономикалық үстемдіктің және саяси ықпалдың басты өлшеміне айналды. Осы тұрғыдан алғанда, чиптер, деректер орталықтары, алгоритмдер мен зияткерлік меншік үшін күрес – болашақта жаһандық тәртіптің негізін айқындайтын фактор. 2026 жылы бұл жарыс бәсеңдемейді, керісінше, тереңдей түседі.

ИНФЛЯЦИЯ МЕН ҚЫМБАТШЫЛЫҚ ҚЫСА МА?

АҚШ пен Еуропа аймағын қоса алғанда, әлемнің көптеген өңірінде инфляцияның жоғары болуы халықтың тұрмысын қысып, экономикалық тұрақтылыққа қауіп төндіріп отыр. 2025 жылы инвесторларды алаңдатқан қаржы қысымы 2026 жылы да нарықты мазалауын жалғастыруы ықтимал. Пайыз мөлшерлемесінің жоғары деңгейі экономикалық өсімді тежеп қана қоймай, қарызы көп әрі қаржы жағдайы әлсіз елдер үшін ауыр салдарға әкелуі мүмкін. Мемлекеттік борыштың қымбаттауы кейбір елдерді әлеуметтік шығындарды қысқартуға немесе салық жүктемесін арттыруға мәжбүрлейді. Бұл өз кезегінде саяси тұрақсыздық тәуекелін күшейтеді.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: МҮМКІНДІК ПЕН ҚАУІПТІҢ ТОҒЫСЫ

Жасанды интеллектке деген қызығушылық 2026 жылы да сақталады. АҚШ-тың ірі технологиялық компаниялары деректер орталықтарын салу және AI инфрақұрылымын кеңейту үшін жүздеген миллиард доллар инвестиция құйды. Басқа өңірлермен салыстырғанда бұл салаға салынған қаржы көлемі әлдеқайда жоғары, сондықтан ол АҚШ-тың ЖІӨ өсіміне айтарлықтай серпін беруі мүмкін. Алайда нарықтағы оптимизммен қатар күмән артып келеді. Инвесторлар технологиялық компаниялардың шамадан тыс бағалануына алаңдай бастады. Жасанды интеллектке салынған орасан инвестициялардың нақты экономикалық қайтарымы әзірге толық дәлелденген жоқ. Кейбір сарапшылар бұл жағдайды нарықтық көпіршікке теңеп, оның жарылуы жаһандық қаржы нарығында күрт құлдырау тудыруы мүмкін деп қауіптенеді.

СОҒЫСТЫҢ СЫЗЫ САҚТАЛАДЫ

Ресей мен Украина арасындағы соғыс 2026 жылға қарай жаңа кезеңге өтеді деуге әлі ерте. Қақтығыс ірі серпілістерден гөрі ұзаққа созылған, қажытушы соғыстың сипатын айқын көрсете бастады. Украина әскері негізгі бағыттарда қорғанысты сақтап қалғанмен, Ресейдің біртіндеп алға жылжуын толық тоқтата алмай отыр. Соғыс тактикасы да өзгеруде. Киев Ресейдің энергетика нысандарына соққы беріп, оның қаржы мүмкіндігін әлсіретуге тырысса, Мәскеу Украина тылындағы энергетика мен логистикаға шабуыл жасап, елдің ішкі тұрақтылығын шайқалтуды көздейді. Сондықтан 2026 жылы бұл қақтығыстың ең ықтимал сценарийі – баяу, бірақ тұрақты түрде жалғасатын соғыс. Оның нәтижесі майдан шебінен гөрі экономикалық төзімділікке, ішкі саяси тұрақтылыққа және халықаралық қолдаудың деңгейіне көбірек тәуелді болмақ. АҚШ-тың араағайындығымен жүргізіліп жатқан келіссөздердің болашағы әзірге бұлыңғыр күйінде қалып отыр. Бұған басты себеп – тараптар үшін ең күрделі әрі ымыраға келуі қиын түйін саналатын аумақ мәселесі. Әсіресе Донбасс өңірінің мәртебесі жөніндегі келіспеушіліктер тек әскери ғана емес, саяси және идеологиялық сипатқа ие болып отыр. Бұл мәселе Ресей үшін геосаяси ықпалын сақтаудың құралы болса, Украина үшін егемендік пен аумақтық тұтастықтың негізгі символына айналған. Әсіресе майдандағы басымдылығына сенген Ресей келісімге келуге асықпай, уақытты өз пайдасына жұмыс істетуді көздеуі мүмкін. Бұл Мәскеудің әскери, саяси және экономикалық қысым тетіктерін қатар пайдаланып, Украина мен оны қолдаушы елдерді ұзақмерзімді қажыту стратегиясын таңдағанын аңғартады. Мұндай жағдайда келіссөздер процесі созбалаңға түсіп, нақты нәтижеге қол жеткізу мүмкіндігі айтарлықтай төмендейді. Украинада сайлау өтіп, Владимир Зеленский биліктен кеткен күннің өзінде, оның орнына келген жаңа басшылықтың Ресеймен түбегейлі ымыраға баруы екіталай. Себебі соғыс украин қоғамында ұлттық бірегейлік пен аумақтық тұтастық мәселесін саяси консенсус деңгейіне көтеріп үлгерді. Қандай да бір билік Донбасс немесе өзге даулы аумақтардан бас тартуға келіссе, ол ішкі саяси тұрақсыздыққа, тіпті биліктің легитимділігіне қауіп төндіруі мүмкін. Сондықтан тұлғалардың ауысуы қақтығыстың мәнін түбегейлі өзгерте алмайды, ал соғыстың тағдыры жеке лидерлерден гөрі құрылымдық және геосаяси факторларға көбірек тәуелді болып қала береді. Венесуэла мен Ирандағы жағдайлар әлемдік тәртіптің әлсіреп, көпполярлы жүйенің қалыптасу процесін айқын көрсетеді. Бұл елдердегі дағдарыстар жеке ұлттық мәселе ғана емес, энергетика, қауіпсіздік және геосаяси ықпал тұрғысынан бүкіл әлемге әсер ететін факторларға айналып отыр. Венесуэла – әлемдегі ең ірі дәлелденген мұнай қорына ие елдердің бірі, ал оның АҚШ-тың ықпалындағы мемлекетке айналуы жаһандық энергетика нарығындағы күш тепе-теңдігін айтарлықтай өзгертуі мүмкін. Мұндай жағдайда Венесуэла мұнайының әлемдік нарыққа қайта оралуы жеделдеп, ұсыныстың артуы мұнай бағасына төмендетуші қысым түсірер еді. Бұл, өз кезегінде, ОПЕК+ елдерінің нарықтағы ықпалын әлсіретіп, АҚШ-тың энергетика және геосаяси позициясын күшейтуі ықтимал. Сонымен қатар Вашингтон үшін бұл Латын Америкасындағы стратегиялық бақылауды арттырудың маңызды тетігіне айналуы мүмкін. 2026 жылы Солтүстік-Шығыс Азиядағы қауіпсіздік жағдайы да күрделі әрі тұрақсыз болмақ. Қытай – Тайвань дағдарысы аймақтағы әскери шиеленісті күшейтсе, Жапония мен Қытай арасындағы текетірес аймақтың жалпы қауіпсіздік архитектурасын әлсіретіп, стратегиялық сенім дағдарысын тереңдете түсуде. Тайвань мәселесі Қытай үшін ұлттық тұтастықтың басты символына айналып, әскери қысым мен демонстрациялық жаттығулардың жиілеуіне әкеліп отыр. Бұл өз кезегінде АҚШ пен оның одақтастарының аймаққа әскери тұрғыдан араласу мүмкіндігін арттырып, ықтимал қақтығыс ауқымын кеңейту қаупін күшейтеді. Ал Қытай мен Жапония арасындағы текетірес Шығыс Қытай теңізіндегі даулы аумақтар, әскери стратегияларының қатаюы арқылы көрініс табуда. Жапонияның қорғаныс әлеуетін күшейтуі мен Тайваньға қатысты мәлімдемелері Қытай тарапынан қауіп ретінде қабылданып, аймақта қарулану жарысының үдеуін тіпті жеделдетеді. Бұл жағдай тек аймақ елдеріне ғана емес, бүкіл Азия-Тынық мұхиты кеңістігіндегі экономикалық тұрақтылық пен халықаралық сауда қауіпсіздігіне де тікелей әсер етпек.

БІЗ ҮШІН МҮМКІНДІК ПЕ?

Жаһандық экономика баяулап, ірі державалар арасындағы бәсеке күшейген сайын халықаралық жүйе бұрынғы тұрақты тірегінен айырыла бастады. 2026 жылы бұл әсерден Қазақстан да тыс қалмайды. Бір жағынан, мұнай мен шикізат нарығындағы құбылу ел экономикасына тікелей әсер етеді: геосаяси тәуекелдер жоғары болған сайын энергия ресурстарына сұраныс сақталып, экспорт кірісіне мүмкіндік туады. Екінші жағынан, әлемдік өсімнің баяулауы мен қаржының қымбаттауы сыртқы инвестиция ағынын шектеуі мүмкін. АҚШ пен Қытай арасындағы текетірестің күшеюі Қазақстан үшін транзит және өндіріс мүмкіндіктерін ашуы ықтимал, алайда ол үшін ел ішіндегі институционалдық тұрақтылық пен экономиканы әртараптандыру шешуші рөл атқарады. Ресей-Украина соғысының ұзаққа созылуы аймақтағы қауіпсіздік архитектурасына әсер етіп, Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатын одан әрі дәлдікпен жүргізуін талап етеді. Демек, Қазақстан үшін жаһандық дауылдың ішінде бағытынан жаңылмай, экономикалық төзімділік пен саяси тепе-теңдікті сақтай отырып, жаңа мүмкіндіктерді іске асыра білу – аса маңызды міндет.

МӘДЕНИЕТ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНЕ – МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУ

Премьер-министрдің орынбасары – Мәдениет және ақпарат министрі Аида Балаева елордада Мемлекет басшысының атынан мәдениет саласындағы мемлекеттік стипендияны тапсырды.

Әдебиет пен өнер саласындағы Президенттік стипендия отандық мәдениетті дамытуға елеулі үлес қосқан тұлғаларға беріледі. Мемлекеттік стипендия тағайындалғаннан бері Қазақстан руханияты мен өнеріне еңбегі сіңген азаматтар марапатталды. Биыл 75 адам мемлекеттік қолдауға ие болды. Стипендиаттар қатарында танымал мәдениет майталмандары да, болашағынан үміт күттіретін дарынды жастар да бар.

Жыл сайын тағайындалатын бұл стипендия – мемлекеттің мәдениет және өнер қайраткерлеріне, шығармашылық қызметкерлеріне және жас дарындарға қолдау мен қамқорлығының айғағы. Сондай-ақ олардың ұлт мәдениетін өркендетіп, әлемге танытуға қосқан елеулі үлесіне көрсетілген құрмет.

Стипендиаттар қатарында Қойшығара Салғараұлы, Төлен Әбдік, Жандарбек Мәлібеков, Меруерт Өтекешова, Қайрат Байбосынов, Ғалым Жайлыбай, Жанғали Жүзбай, Роза Мұқанова, Ермек Асылханов және өзге де мәдениет қайраткерлері бар.

Сондай-ақ жас таланттарға да ерекше назар аударылды. Олардың қатарында опера әншісі Мария Мудряк, театр және кино актері Бәзіл Сұлтанғазы, актриса Екатерина Максим және басқа да өнер иелері стипендияны иеленді. Бұл қатарда Астана қаласы Мәдениет басқармасына қарасты мекемелердің де қызметкерлері бар. Атап айтқанда, Е.Рахмадиев атындағы Мемлекеттік академиялық филармониясы қазақ оркестрінің көркемдік жетекшісі – бас дирижері, Қазақстанның халық әртісі Айтқали Жайымов, осы филармонияның әншісі Алтыншаш Мұқатаева, Музыкалық жас көрермен театрының актрисасы Самал Еслямова, «Жастар» театрының актрисасы Алтынай Нұрбек – мемлекеттік стипендияның иегерлері.

Бұл қолдау өнерпаздардың кәсіби шеберлігін арттыруға, ұлттық мұраны сақтауға, еліміздегі мәдениет және өнер саласының дамуына ықпал етіп қана қоймай, тың идеялар мен жобалардың іске асуына септігін тигізеді.

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА ЖИНАҚ

Студент кезінде ақын Қадыр Мырзалиевтен «Мылтықсыз майданның генерал Бауыржаны бол!» деген бата алған журналшы, белгілі эссеист Бауыржан Омарұлының жаңа кітабы оқырманға жол тартты. Авторды көзі қарақтыға таныстырып жату артық болар. Журналистикада, ғылымда, әдебиеттануда, мемлекеттік қызметте белгілі азамат соңғы жылдары әлеуметтік желіде де оза шауып тұр. Өйткені бұл да бүгінгі коммуникация құралы.

Жинаққа сан-салалы өмірдегі алуан тақырып қамтылыпты. Әсіресе, елге еңбек сіңірген адамдар, қоғамда орны бар замандастар, тағдыр мен тағылым, қилы оқиғалар – бәрі жұртшылыққа аз сөзбен көп мағлұмат береді. Қысқа саралама (аналитика) терең ой тастайды. Оқырман жаңа білім, тың деректі олжалап, тың хикаяға, мөлтек сырға қанығады. Өнер, ғылым, әдебиет, медицина өкілдері туралы әрлі сөзге, нәрлі сюжетке де кез болады. Әрбір тұжырымның тағылымы, сабағы бар. Өмірден көшкен тұлғаларға бағышталған мұнақып, небір қимас жандарға арналған бақұл сөздер де еніпті.

Әйгілі ұстазы Зейнолла Қабдоловтың ұлы Мұқаң туралы «Аудиторияға ұлылық кіріп келе жатты!» деген сөзін еске алып, даралық пен даналықты суреттейді. Тағы бір жазбасында: «Шартарапқа даңқы кеткен Шерхан Мұртаза ақпараттың сабақтаулы инесін баспасөздің жалаулы найзасына айналдырды» деп сипаттапты.

Автордың қаламгерлік талантын, ғылыми танымын, журналшылық тапқырлығы мен ұшқырлығын көпшілікке пайдасы мен сауабы тиетін, оқырман зейінін оятатын шағын есселерге, қысқа әңгімелерге жүктегені қуантады.

Әрине, әлеуметтік желіден оқып-танысу бір бөлек те, тасқа басылған жинақтан оқудың өзіндік әсері бар.

Мұндай игі қадам кітап оқитын ұлт қалыптастыру жолындағы шығармашыл бастаманың бірі десек, ақылға сыйымды. Басылым өнімі сапарда, жолда оқитын кітап түрінде, ыңғайлы форматта жарық көріпті.

Салмақты публицист, эссе жанрының шебері Бауыржан Омарұлы алдағы кезде де әріптестері мен қадірлестерін тамсантып, қалың оқырманын, желілестерін келелі ойға кенелте береді деп сенеміз.

Дархан МЫҢБАЙ,
мемлекет және
қоғам қайраткері

ЖЫЛАН ЖЫЛЫНДАҒЫ ТЕАТР МЕРЕЙІ

Астана қаласы әкімдігінің Музыкалық жас көрермен театрында 2025 жылы 267 қойылым сахналанып, спектакльдерді 60598 көрермен тамашалады.

Өткен жылы аталмыш өнер ошағы 5 қойылымның премьерасын ұсынды. Атап айтқанда, «Сылаң қыз» комедиясы, «Мәншүк» музыкалық драмасы, «Екі ғұмыр» драмасы, «Шәкәрім» және «Әміре» музыкалық драмаларымен толықты. Сонымен театр репертуарындағы қойылымдар саны 32-ге жетті.

Баку қаласында Ислам елдері ұйымының және Әзербайжан Республикасы Мәдениет министрлігінің ұйымдастыруымен өткен «OIC cultural fest-Baku» атты халықаралық креативті өнер фестивалінде Қазақстан атынан Музыкалық жас көрермен театры Қанат Жүнісовтің «Әміре» музыкалық драмасымен өнер көрсетті.

Музыкалық жас көрермен театрының ашылғанына былтыр 5 жыл толды. Осы мерейтойға орай мәдениет мекемесі жуырда «MTUZ-Fest» атты I театр қойылымдары фестивалін өткізді. Бір аптаға созылған өнер мерекесінің қорытындысында бірнеше аталым бойынша жүлделер тапсырылды. Соның ішінде «Балауса» аталымы бойынша «Мәншүк» музыкалық драмасындағы бала Мәншүк бейнесін шебер сомдағаны үшін Дана Асхатқызы марапатталды. «Үздік эпизодтық әйел бейнесі» аталымында «Chanel №5» деректі драмасындағы Дәмеш Жүргенова бейнесін сомдағаны үшін Ақниет Замзат және «Қоштасқым келмейді» музыкалық драмасындағы рөлі үшін Гүлден Құрмет жүлдегер атанды. «Үздік эпизодтық ер бейнесі» Бибол Биғараев (Беляев – «Қоштасқым келмейді») пен Мағжан Омарға (Бибол – «Қызжылаған») бұйырды. «Екінші пландағы үздік әйел бейнесі» – Қалима Наушабаева (Ана – «Гауһартас» қойылымы) және Мақпал Дүйсен (Керімбала – «Абай-Тоғжан»). «Екінші пландағы үздік ер бейнесі» – Мұхамедсаид Бағашаров (Абзал Қарасартов – «Шәкәрім»), Қазыбек Есқара (Тұрымбет «Гауһартас»). «Үздік актерлік дуэт» – Дінислам Нұрмағанбетов пен Арелана Амангелдиева («Абай-Тоғжан» спектакліндегі Абай мен Тоғжан бейнелері). «Үздік тарихи бейне» – Аян Өтепберген (Шәкәрім «Шәкәрім» музыкалық драмасы). «Үздік әйел бейнесі» – Шынар Қалдыбай (Жанбике Шанина «Chanel №5» деректі драмасы). «Үздік ер бейнесі» Оразалы Игілік (Шәкәрім рухы бейнесі «Шәкәрім»). «Үздік қойылым» – «Гауһартас» музыкалық драмасы.

Бас қалада спорт саласының 2025 жылғы қорытындысы шықты. Онда бұқаралық спорттан бастап жоғары жетістіктер спортына дейінгі барлық бағыттағы сала қамтылды. Жыл қорытындысын Астана қаласы Дене шынықтыру және спорт басқармасының басшысы Василий Левит баяндады.

СПОРТПЕН ТАНЫМАЛ ЕЛОРДА

Шапағат ӘБДІР

Оның айтуынша, өткен жылы елордалық спортшылар 1400 жарысқа қатысып, оның 475-і халықаралық, 925-і республикалық деңгейде өтті. Нәтижесінде астаналық атлеттер 5 мыңнан астам медаль жеңіп алған. Оның ішінде 2166 алтын, 1804 күміс, 1974 қола бар. Маңызды жетістіктер қатарында VI қысқы спартакиада – екінші орын, мүмкіндігі шектеулі спортшылар арасындағы VII спартакиада – бірінші орын, ҚР жастар ойындары – екінші орын бар. Сонымен қатар елордалық спортшылар 2026 жылғы қысқы Олимпиада ойындарына лицензиялар ала бастады. Олимпиадаға дайындық мемлекет тарапынан толық қаржылай және ұйымдастырумен жалғасуда.

Бұдан бөлек, балалар мен жасөспірімдер спортын дамыту мақсатында Астанада 10 спорт мектебі жұмыс істейді. Онда 62 спорт түрі, соның ішінде 39 олимпиадалық бағыт қамтылған. Бұл мектептерде 9 мыңға жуық бала жаттықса, 374 перспективалы спортшы ай сайын ақшалай төлем алады.

Былтыр күшіне енген «Дене шынықтыру және спорт туралы» жаңа заң саланың ашықтығын арттырып, басқару сапасын, басшылардың жауапкершілігін және спортшылардың әлеуметтік қорғалуын күшейтті. Халықтың спортпен айналысуына жағдай жасау мақсатында Көктал-2, Өндіріс, Үркер және Теміржолшылар тұрғын алаптарында жаңа дене шынықтыру-сауықтыру кешендері салынды. Сонымен қатар 60 аулада спорт және жаттығу алаңдары пайдалануға берілді. Жыл ішінде елордада 1000-нан астам іс-шара ұйымдастырылып, оған 900 мыңнан астам адам қатысты. Оның ішінде 34 жүгіру мен марафон, 10 велошеру өтіп, 56 мың адам қамтылған.

– 2025 жылы Астана бірқатар ірі халықаралық жарысты қабылдады. Ал 2027 жылы қалада бокс, дзюдо, таэквондо, үстел теннисі және ауыр атлетикадан әлем чемпионаттарын өткізу жоспарланып отыр. Бүгінде Астана тұрғындарының 42 пайызы, яғни 670 мыңнан астам адам спортпен тұрақты түрде шұғылданады. Қалада «Aula fit», «Астана – есірткісіз қала», йога, скандинавия жүрісі және «Funny sport» секілді тегін спорт жобалары жүзеге асып жатыр, – деді басқарма басшысы Василий Левит.

Сонымен қатар допингтің алдын алу, буллинг, интернет-алаяқтыққа қарсы және кәмелетке толмағандарды қорғауға бағытталған профилактикалық іс-шаралар өтіп, «Taza Qazaqstan» жобасы аясында жаппай акциялар ұйымдастырылды. Аталған бастамалардың барлығы елорданың дамуына және тұрғындардың өмір сапасын арттыруға бағытталған.

«Астана Тазалық» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі өзінің жарғылық капиталының мөлшерінің 42 949 537 (қырық екі миллион тоғыз жүз қырық тоғыз мың бес жүз отыз жеті) теңгеге азайғаны туралы хабарлайды.

Газетіміздің келесі саны
2026 жылғы 10 қаңтар күні шығады.

Қаңтар

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Ақпан

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Наурыз

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Сәуір

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Мамыр

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Маусым

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Шілде

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Тамыз

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Қыркүйек

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Қазан

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Қараша

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Желтоқсан

Дс	Сс	Ср	Бс	Жм	Сн	Жс
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

1, 2 қаңтар – Жаңа жыл; 7 қаңтар – Рождество мерекесі; 8 наурыз – Халықаралық әйелдер күні; 21-23 наурыз – Наурыз мейрамы;
1 мамыр – Қазақстан халқының бірлігі күні; 7 мамыр – Отан қорғаушылар күні; 9 мамыр – Жеңіс күні; 27 мамыр – Құрбан айт;
6 шілде – Астана күні; 30 тамыз – Конституция күні; 25 қазан – Республика күні; 16 желтоқсан – Тәуелсіздік күні.

Редакция қолжазба иелерінің пікірлері мен көзқарасын бөлісуі шарт емес.

ELORDA AQPARAT

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 23.05.2018 ж. тіркеліп, №17120-Г куәлігі берілген.
Меншік иесі: «Elorda Aqparat» ЖШС

Директор – **Олжас СЫДЫҚБЕК**

Бас редактор – **Еркін ҚЫДЫР**

Бас редактордың орынбасары – **Ғалым ҚОЖАБЕКОВ**

Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Газет сейсенбі, бейсенбі және сенбі күндері шығады.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді.

Газет «ASTANA AQSHAMY» газеті редакциясының компьютерлік орталығында теріліп, қатталды.
Тираж – 5 100. Апталық таралымы – 15 300
Тапсырыс № 1
Баспахана: Астана қаласы,
Сілеті көшесі, 30-үй
«Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС

Редакция мекенжайы:
010000, Астана қаласы,
Достық көшесі, 13, «Нұрсая-2» ТК

Va-reklama@mail.ru
aqsham1990@mail.ru

Кезекші редактор – Шапағат ӘБДІР